

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πτυχιακή Εργασία.

Τίτλος Πτυχιακής εργασίας:

«Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ»

Φοιτητής: Σταύρος Σφέτκος

ΑΕΜ: 4586

ΦΛΩΡΙΝΑ
Σεπτέμβριος 2021

Φύλλο Εξέτασης

1. Επόπτης: κα. Σοφία Ηλιάδου – Τάχου

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

2. Δεύτερος Βαθμολογητής: κ. Ανδρέας Ανδρέου

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Γενικός Βαθμός: _____

Ο συγγραφέας Σφέτκος Σταύρος βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Περιεχόμενα

Φύλλο Εξέτασης.....	2
Ευχαριστίες.....	4
Περίληψη.....	5
Abstract	6
Εισαγωγή	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	8
1. Η ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ	8
1.1 Λίγα λόγια για την Αργυρούπολη	8
1.2 Η Ακμή της Αργυρούπολης.....	9
1.3 Ξεριζωμός ανοικοδόμηση στην Ελλάδα.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	14
2. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΕ ΓΕΝΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ.....	14
2.1 Λίγα λόγια για την εκπαίδευση στον Πόντο	14
2.2 Σχολικές εγκαταστάσεις σε όλη την περιοχή του Πόντου	15
2.3 Φιλεκπαιδευτικοί Σύλλογοι	19
2.4 Ανέγερση Διδακτηρίων-Σχολικά κτίρια.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	22
3. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ.....	22
3.1 Κυριακίδης-Παπαδόπουλος Γεώργιος.....	22
3.2 Η αρχή της εξέλιξης της γυναίκας	23
3.3 Η ίδρυση του Παρθεναγωγείου της Αργυρούπολης	25
3.4 Η δομή του Παρθεναγωγείου	28
3.5 Μουράτ Κυριακίδης.....	28
3.6 Το Φροντιστήριο της Αργυρούπολης	29
3.7 Η βιβλιοθήκη του Φροντιστηρίου της Αργυρούπολης.....	31
3.8 Η ιστορία της πορείας των βιβλίων από την Αργυρούπολη μέχρι τη Νάουσα	33
3.8 Η ενίσχυση της εκπαίδευσης από μέρους των Κοινοτήτων	38
3.9 Οι κοινοτικοί άρχοντες.....	39
Συζήτηση.....	41
Βιβλιογραφία	42

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ , αρχικά την κα. Σοφία – Ηλιάδου -Τάχου για την συνεργασία μας καθώς με τις συμβουλές της ,ως επόπτρια στην πτυχιακή μου, με βοήθησε ιδιαίτερα.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την βιβλιοθήκη του τμήματος θεολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης , διότι με κατατόπισε σε συγκεκριμένα βιβλία οπου βασίστηκε η πτυχιακή μου

Ευχαριστώ, επίσης, την οικογένεια και τους φίλους μου που με στήριξαν σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Περίληψη

Η πτυχιακή αυτή εργασία αφορά την περίπτωση της Αργυρούπολης του Πόντου σχετικά με την παιδεία. Στόχος της εργασίας είναι να αναδειχθεί αυτό το πλούσιο πνευματικά εκπαιδευτικό κέντρο του Πόντου, η Αργυρούπολη. Μέσα από την παρακάτω εργασία ο αναγνώστης μαθαίνει γενικά για την Αργυρούπολη όπως για την οικονομία της, την οργάνωσή της, την πορεία της ανά διαστήματα, είτε αυτά ήταν ανοδικά, είτε σε καιρούς παρακμής μέχρι και ξεριζωμού. Ακόμη, δίνεται η δυνατότητα στον αναγνώστη να μάθει γενικά για την παιδεία – εκπαίδευση στον Πόντο, ώστε να εισέλθει ομαλά στην κεντρική ιδέα της πτυχιακής η οποία είναι η παιδεία στην Αργυρούπολη. Εκεί δίνεται τεράστια έμφαση και βαρύτητα, κάτι που ο αναγνώστης μπορεί να αντιληφθεί διακρίνοντας τις σαφείς πληροφορίες και τα αναλυτικά στοιχεία που υπάρχουν για το συγκεκριμένο θέμα. Ο αναγνώστης μπορεί να μάθει για το Φροντιστήριο της Αργυρούπολης το οποίο είναι σημείο αναφοράς για την παιδεία στην Αργυρούπολη καθώς είναι και το πιο διαδεδομένο σε σχέση με τα υπόλοιπα που θα δούμε. Επίσης, το Παρθεναγωγείο της, είναι πολύ σπουδαίο και πολύ σημαντικό όπως και ο ιδρυτής του, Ο Κυριακίδης ο οποίος έμεινε στην ιστορία ως ηγετική μορφή της εκπαίδευσής της Αργυρούπολης. Όλα αυτά αλλά και πολλά ακόμη ο αναγνώστης θα έχει την δυνατότητα να τα διαβάσει – μελετήσει στις παρακάτω ενότητες.

Λέξεις κλειδιά : Αργυρούπολη, Πόντος, Εκπαίδευση, Παιδεία

Abstract

This thesis concerns the case of Argyroupolis of Pontus in relation to education. The aim of the work is to highlight this rich spiritual educational centre of Pontus, Argiroupoli. Through the following work the reader learns generally about Argyroupoli as for the economy, its organization, its course in periods, whether they were upward, or in times of decline and even uprooting. Furthermore, the reader is given the opportunity to learn generally about education in Pontus, in order to enter smoothly into the main idea of the thesis which is education in Argyroupoli. There is a huge emphasis, which the reader can understand by distinguishing the clear information and detailed data on the subject.

The reader can learn about the Argyroupolis Preschool which is a reference point for education in Argyroupolis as it is the most widespread compared to the others we will see. Also, the Parthenagogio (girl's school) very important as well as its founder , Kyriakidis, who went down in history as a leading figure in the education of Argyroupoli. All these and many more the reader will have the opportunity to read – study them in the following sections.

Key words : Argyroupoli , Pontus , Education

Εισαγωγή

Η επιλογή του θέματος για την πτυχιακή μου εργασία έχει ιδιαίτερη σημασία . Η ιστορία του Πόντου με συγκινεί ιδιαίτερα στο άκουσμά της με βάση των “πονεμένων” ιστοριών που έχω ακούσει από παππούδες και γιαγιάδες που την έζησαν αλλά ακόμα όταν τις είδα να ζωντανεύουν σε εικόνες μέσω ντοκιμαντέρ ,ταινιών ακόμη και σειρών οι οποίες με έκαναν να κάθομαι προσηλωμένος στην τηλεόραση και να συγκινούμαι πάρα πολύ. Επειδή όμως δεν είχα ακούσει κάτι για την παιδεία στον πόντο και σε συνδυασμό με την φοίτησή μου σε εκπαιδευτικό τομέα ήθελα να το ψάξω και να μάθω περισσότερα. Ακόμη το θεώρησα ως μια πολύ καλή πρόκληση ,το να ψάξω για ένα θέμα στο οποίο υπάρχουν ελάχιστες έως και μηδαμινές εργασίες. Έτσι με το συγκεκριμένο θέμα θα έχω μια πρωτότυπη εργασία. Ακόμη, ως προς την επιλογή της περιοχής, της Αργυρούπολης του Πόντου ,την επέλεξα για συναισθηματικούς λόγους ,καθώς η γιαγιά μου είχε ρίζες από εκεί οπότε με ενδιέφερε λίγο περισσότερο η συγκεκριμένη περιοχή. Για αυτό και εγώ θέλω μέσα από την σύνταξη αυτής της πτυχιακής να μάθω περισσότερα για τον τόπο των προγόνων μου αλλά και να τον μάθουν μελλοντικά τα παιδιά μου και τα εγγόνια μου και να πάει από γενιά σε γενιά ώστε κανείς να μην ξεχάσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.Η ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

1.1 Λίγα λόγια για την Αργυρούπολη

Αρχικά πριν αναφερθούμε για την παιδεία της Αργυρούπολης πρέπει να γνωρίσουμε την ίδια την Αργυρούπολη που στο ευρύ κοινό πιθανόν να είναι άγνωστη. Επίσης μέσα στο κείμενο θα αναφερόμαστε αντί για την Αργυρούπολη , στην Χαλδιά καθώς είναι η ευρύτερη περιοχή, η επαρχία του μεσόγειου Πόντου με επίκεντρο την πόλη της Αργυρούπολης. Οπότε όταν θα αναφερόμαστε στην Χαλδιά , θα σημαίνει ότι αναφερόμαστε και στην Αργυρούπολη. Πάμε να δούμε τώρα ποια ήταν η Αργυρούπολη. Αρχικά ήταν πόλη και πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας της Μαύρης Θάλασσας στην Τουρκία. Ήταν διοικητικό και πνευματικό κέντρο όλης της ομώνυμης επαρχίας. Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς ιδρύθηκε. Ορισμένοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι ιδρύθηκε εκατό χρόνια ύστερα από την άλωση (1461) της Τραπεζούντας και άλλοι στο τέλος της 15^{ης} εκατονταετηρίδας. Για την περίοδο από την ίδρυση της πόλης μέχρι την επίσημη λειτουργία των μεταλλείων της, δεν έχουμε σχεδόν καθόλου γραπτές μαρτυρίες για την εθνική και κοινωνική ζωή του τόπου. Η πόλη βρίσκεται σε υψόμετρο 1.500 μέτρα, νοτιοδυτικά της Τραπεζούντας. Μέχρι την ανταλλαγή πληθυσμών του 1923-25, είχε σημαντικό πληθυσμό Ελλήνων, όπου πολλοί εγκαταστάθηκαν στην Αθήνα. Βρισκόταν σε απόσταση 120 χιλιομέτρων νοτιοδυτικά της Τραπεζούντας 120 χιλιομέτρων βοριοδυτικά του Ερτζιγιάν και 60 χιλιομέτρων βοριοδυτικά της Μπαιοπούρτ. Ήταν πάνω στο μοναδικό αμαξιτό δρόμο που ένωνε την Τραπεζούντα με τη Θεοδοσιούπολη. Το όνομα Αργυρούπολη δόθηκε, για πρώτη φορά, στα 1864, από το Γεώργιο Παπαδόπουλο- Κυριακίδη και από τότε επικράτησε στην αλληλογραφία των λογίων

και των εμπόρων, καθώς και στα εκκλησιαστικά έγγραφα. Είναι σύνθετη λέξη με πρώτο συνθετικό τη τουρκική λέξη *gümüş* (άργυρος) και δεύτερο την περσικής αρχής *خانه* = *khane*, ή αλλιώς <<Καν'>>, σε ουδέτερο γένος, από τον ποταμό Κάνι που ρέει πλησίον της.

Η ονομασία προέρχεται από τα ορυχεία αργύρου που βρίσκονται στην περιοχή. Την περίοδο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας η περιοχή στην οποία βρίσκεται η πόλη αποκαλούνταν 'Χαλδία'. Ονομαστό ήταν το Φροντιστήριο Αργυρούπολης, που λειτουργούσε από το 1723. Με τον ξεριζωμό πολλοί Αργυρουπολίτες εγκαταστάθηκαν στη Νάουσα, φέρνοντας μαζί τους βιβλία και χειρόγραφα του Φροντιστηρίου.

1.2 Η Ακμή της Αργυρούπολης

Σύμφωνα με τον Καούρη (1999), η Αργυρούπολη άρχισε να παίρνει την ανοδική της πορεία παράλληλα με την πρόοδο των μεταλλευτικών της εργασιών. Οι Τούρκοι όχι μόνο προστάτεψαν τον πληθυσμό της πόλης από κάθε αυθαιρεσία και φορολογική επιβάρυνση, αλλά εξόπλισαν και τη διοικητική ιεραρχία των μεταλλείων με απίθανα προνόμια. Έτσι, με το πέρασμα του χρόνου, η Αργυρούπολη έγινε εργαστήριο αργύρου πάμπλουτο και πολυάνθρωπο. “Σωστική Κιβωτό του ελληνισμού της Ανατολής” χαρακτήρισε σε αυτόγραφη φράση του ο πατριάρχης Ιεροσολύμων Χρυσάνθος Νοταράς την Αργυρούπολη. “Εθνικό καταφύγιο των απανταχού του Πόντου δυναστευμένων Ελλήνων” και κυψέλη αποικιακής επεκτάσεως” την ονομάζει ο Άνθιμος Παπαδόπουλος. Οι πρώτοι κάτοικοι της Αργυρούπολης ήταν Έλληνες μεταλλουργοί από τη Ζάγχι και τις γύρω περιοχές καθώς και επαγγελματίες μεταλλουργοί, που καταδιωγμένοι κατέφευγαν εκεί, για να σωθούν. Πήγαν οι “Καλπακτζήδες” και “Κετσετζήδες” από την Τραπεζούντα. Ήρθαν χτίστες από την Ίμερα και την Σάντα, διακοσμητές και μπογιατζήδες από την Κρώμνη. Μετά τα προνόμια ήλθαν από τη Λαζιά οι χαλκουργοί Στρατικένα και ακολούθησαν άλλες 25 οικογένειες. Μέχρι τις αρχές του 17^{ου} αιώνα έρχονται μόνο Έλληνες. Από τότε και ύστερα έρχονται αρμένιοι από Βαν και Βιλτισ, καταδιωγμένοι από το Σάχη της Περσίας. Από τους Αρμένιους οι Έλληνες διδάχτηκαν τη χρυσοχοία και αργυροχοία και έκαναν αξιοθαύμαστα έργα τέχνης, που κοσμούσαν τις εκκλησίες της

Αργυρούπολης και όλης της Χαλδίας" Ζωγράφοι , που διδάχτηκαν την αγιογραφία στο Άγιο Όρος , αγιογράφησαν τις εκκλησίες της Αργυρούπολης, Άτρα, Χουτουρά, Μάλαχα, Ίμερας κ.α. Με τους διωγμούς των χριστιανών των παράλιων , κυρίως, περιοχών από τους Τερεμπέηδες ο πληθυσμός της Αργυρούπολης αυξήθηκε κατακόρυφα , όλοι οι κατατρεγμένοι, μέχρι και οι Γενίτσαροι με τη σφαγή τους κατέφευγαν στην Αργυρούπολη, γιατί τους προστάτευαν τα προνόμια . Με την ακμή των μεταλλείων εγκαταστάθηκαν στην Αργυρούπολη οι τουρκικές αρχές με τις οικογένειές τους (τέλη 17ου αρχές 18ου αιώνα). Το τουρκικό στοιχείο της πόλης αυξήθηκε, αλλά παρέμεινε πάντα , μέχρι τον ξεριζωμό , αριθμητικά αισθητά κατώτερο από το ελληνικό. Στην εποχή της μεγάλης της ακμής έφθασε να αριθμεί πάνω από 40.000 κατοίκους" , μερικοί μάλιστα την ανεβάζουν στις 60.000*. Μετά την πτώση της Τραπεζούντας ήταν η μεγαλύτερη πόλη του Πόντου σε πληθυσμό και δύναμη. Δεν υπήρχε πόλη ή χωριό του Πόντου που να μην είχε δεσμό με την Αργυρούπολη. Σε αυτήν γινόταν η κατεργασία των μεταλλευμάτων , όχι μόνο των δικών της, αλλά και των μεταλλευμάτων, που κουβαλούσαν τα караβάνια από τις μεταλλευτικές της αποικίες , οι οποίες έφταναν ως τα βάθη της Ασίας, τη Συρία και τη Μεσοποταμία . "Τα ερείπια των φούρνων της σώζονταν μέχρι τα τελευταία χρόνια . Μεταξύ των άλλων είχε και το προνόμιο να κόβει και δικά της νομίσματα ασημένια , που κυκλοφορούσαν στις συναλλαγές των κατοίκων της. Η πόλη ευημερούσε , οι κάτοικοί της είτε μεταλλουργοί είτε άλλων επαγγελμάτων ,ήταν πλούσιοι, προπάντων όμως πλουσιότεροι ήταν οι αρχιμεταλλουργοί . "Σε όλους τους μελετητές έχει κάνει βαθύτατη εντύπωση η οικονομική και εμπορική άνθηση της Αργυρούπολης Ο Εμμανουήλ Ζάχος μας δίνει μια ακόμα παράμετρο αυτής της οικονομικής της κατάκτησης "Εκείνο που έπαιξε τον πιο σημαντικό ρόλο στη δημιουργία της πιάτσας της Μαύρης Θάλασσας ήταν η εξάπλωση της ποντιακής βαριάς βιοτεχνίας , του προγόνου της βαριάς βιομηχανίας , Η πανάρχαια παράδοση της βιοτεχνικής μεταποίησης, που ξεκίνησε από τα μεταλλεία Μην ξεχνάμε πως ο σίδηρος και ο χάλυβας και ο άργυρος . απασχολούν μεγάλες ενότητες εργατοτεχνιτών. Στην Αργυρούπολη , στο "Αργύρου Γενέθλιον , που λέει ο Όμηρος, δουλεύανε τριάντα χιλιάδες εργάτες και τεχνίτες μαζί" .Είχε 7 χριστιανικές ενορίες με αντίστοιχους ιερούς ναούς, ονομαστούς για τον εσωτερικό τους πλούτο και τον περίτεχνο στολισμό τους . Όλοι τους αγιογραφημένοι και εξοπλισμένοι με βαρύτιμα ιερά σκεύη και άμφια , κειμήλια αμύθητης πραγματικής και καλλιτεχνικής αξίας Ξεχώριζε σε εσωτερική λαμπρότητα και μεγαλοπρέπεια ο μητροπολιτικός ναός του Αγ. Γεωργίου, που

θεμελιώθηκε το 1724 και εγκαινιάστηκε το 1729 . Τα πέντε τουρκικά τεμένη ήταν κτίρια μεγαλόπρεπα και αρκετά φροντισμένα. Υπήρχαν πολλά δημόσια κοινόχρηστα οικήματα , καθώς και κοινοτικά, άλλα ανήκαν στους Έλληνες , άλλα στους Τούρκους και άλλα στους Αρμένιους. δημαρχείο, ταχυδρομείο, τηλεγραφείο ,φυλακές, τουρκικό κεντρικό σχολείο (ιεροδιδασκαλείο) ,το τετραώροφο λαμπρό μέγαρο της Μητρόπολης με τον ωραίο του περίβολο , που χτίστηκε το 1886 επί μητροπολίτου Γερβασίου Σουμελίδη, το κτίριο του "Φροντιστηρίου", το Παρθεναγωγείο με το Νηπιαγωγείο . Υπήρχαν ακόμη βυρσοδεψεία , σιδηρουργεία , εργαστήρια πήλινων αγγείων , διώροφο ξενοδοχείο ("Κωνσταντινούπολης) , πολλά πανδοχεία κατάμεστα από εμπόρους, ωραιότατη πλατεία και μια πλουσιότατη αγορά με 160 περίπου εμπορικά καταστήματα , ιδιοκτησίες ή αφιερώματα υπέρ εκκλησιών και σχολείων , απ' όπου μπορούσε να ψωνίσει κανείς ό,τι επιθυμούσε . Η εμπορική κίνηση ήταν πολύ μεγάλη , γιατί στην αγορά της Αργυρούπολης σύχναζαν όχι μόνον οι κάτοικοι της πόλης , αλλά και οι κάτοικοι των γύρω και μακρινών ακόμη περιοχών . Κάθε μέρα έφταναν στην Αργυρούπολη καραβάνια από την Περσία, τις πόλεις Βαν , Μους , Βίτλις, Αμίδη, Χαρμούτ , Διαρβεκί , Μουσούλη, Βαγδάτη , που κουβαλούσαν άφθονα εμπορεύματα και πλούτιζαν.

Σύμφωνα με τον Καούρη (1992) αφότου ανακόπηκε η εκμετάλλευση των μεταλλείων και αφαιρέθηκαν τα προνόμια (1870) , προκλήθηκε φοβερή αραίωση του πληθυσμού, παρακμή και κατάπτωση , επειδή το ελληνικό στοιχείο από αυτά κυρίως συντηρούνταν . Πολύ σύντομα όμως οι κάτοικοι της περιοχής , όσοι απόμειναν, βρήκαν άλλες βιοποριστικές τέχνες και ανέπτυξαν εμπορικές. Ο Κανδηλάπτης, προφανώς , για να δείξει ότι τα μεταλλεία είχαν εξασφαλίσει στους κατοίκους της Αργυρούπολης όχι μόνο την ησυχία αλλά και την οικονομική επάρκεια , δίνει την εξής πληροφορία: Στον Ευρωπαϊκό πόλεμο (1914-1918) το Ψωμί έφτανε να πουλιέται 40 γρόσια .Στην Αργυρούπολη όμως δεν ξεπέρασε τα 8 γρόσια η οχιά , Είναι όμως έτσι η πραγματικότητα; Δυστυχώς , από μαρτυρίες αξιόπιστων ατόμων προκύπτει ότι η πόλη δεν ξαναβρήκε ποτέ την παλιά της αίγλη και δύναμη . Στις μέρες της ρωσικής κατοχής (1918) η Αργυρούπολη ήταν ένα χωριό . έτσι την ονομάζει μαζί με τα Ζύγανα και την Άρδασα ο Βεχίπ πασάς διοικητής της Γ' τουρκικής στρατιάς , σε επιστολή του προς το μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρύσανθο. Από τη δοξασμένη πόλη των 60.000 κατοίκων , Ελλήνων σχεδόν εξολοκλήρου, απόμειναν το 1923 μόνο 2.000 και από αυτούς οι Έλληνες ήταν μόνον 800 ψυχές ,

που πήραν το δρόμο της προσφυγιάς. Στις 8 Φεβρουαρίου 1924 , ημέρα εξόδου των Αργυροπολιτών από τη γενέτειρά τους , 80 Τούρκοι αγωγιάτες από γειτονικά χωριά, με υπέρογκα αγωγιάτικα σε βάρος των προσφύγων ,στρατολογήθηκαν και φόρτωσαν στα 250 υποζύγια τους πρώτα τα ιερά κειμήλια των ναν τους, χειρόγραφα και πολύτιμα συγγράμματα. Προτού ξεκινήσουν για την Τραπεζούντα επισκέφτηκαν τις εκκλησίες και τα ταφεία, παίρνοντας λίγο χώμα , σα φυλαχτό , για να ραντισθούν με αυτό και οι δικοί τους τάφοι στην ξενιτιά .Στις 10 Ιουνίου , αποφασίστηκε η κάθοδός τους στην Ελλάδα . Τους παρέλαβαν δυο μεταγωγικά πλοία, το " Καβάλα" και το "Θρασύβουλος" με μέλη του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού και τους έφεραν στην Ελλάδα. Εδώ τους περίμεναν νέες ταλαιπωρίες μέχρι την τελική τους εγκατάσταση. Μεγάλο μέρος αυτήν των προσφύγων (60 οικογένειες) εγκαταστάθηκαν στη Νάουσα , όπου ίδρυσαν δικό τους συνοικισμό . Άλλοι εγκαταστάθηκαν στην Έδεσσα (χωριό Παναγίτσα) , στο Κιλκίς , στη Δράμα , στη Θεσσαλονίκη . Τέλος ένα μικρότερο μέρος από αυτούς , μαζί με άλλους Πόντιους , εγκαταστάθηκαν στη Δραπετσώνα (του Πειραιά), στην Κοκκινιά και στην Καλλιθέα .

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε, πως η Αργυρούπολη υπήρξε μια βάση του ελληνισμού στην εσχατιά της Ανατολικής Μ. Ασίας . Με τις ελευθερίες της , με την οικονομική της άνθηση και με τους υπέροχους πνευματικούς και κοινωνικούς ηγέτες της , περιέσωσε τον πολιτισμό του μεσαιωνικού ελληνισμού . Κάτω από την επίδραση των νέων συνθηκών δημιούργησε τις προϋποθέσεις καινούργιας εθνικής και κοινωνικής ζωής. ανέπτυξε και καλλιέργησε την παιδεία, όπως θα δούμε στη συνέχεια, σε αξιοθαύμαστο βαθμό για τα δεδομένα της εποχής.

1.3 Ξεριζωμός ανοικοδόμηση στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τον Καούρη (1999), η χειρότερη στιγμή στην ιστορία της Αργυρούπολης ήταν αυτή του ξεριζωμού. Ένας σημαντικός αριθμός Αργυρουπολιτών μετοίκησε μετά το 1890 προς την αναπτυσσόμενη περιοχή της Άγκυρας Άκ νταγ Ματέν , Ιοσγάτη ,Κεσκίν Ματέν.

Οι μετανάστες αυτοί ασχολήθηκαν κατ' αρχήν ως μεταλλουργοί στα μεταλλεία των περιοχών αυτών ασκώντας παράλληλα και όλα τα οικοδομικά επαγγέλματα αλλά και

το επάγγελμα του γανωτή (χαλατζή) . Το 1914, με την έναρξη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου τα μεταλλεία αυτά κλείνουν και οι Έλληνες ασχολούνται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και κύρια τις οικοδομικές τέχνες. Ιδιαίτερα οι εργολάβοι του Κεσκίν- Ματέν επιστρατεύονται από τον τουρκικό στρατό και εργάζονται κατά την περίοδο του πολέμου στα Αμελέ Ταμπουρού(τάγματα στρατιωτικών εργασιών) Οι περισσότεροι από αυτούς πεθαίνουν από τις δύσκολες εργασιακές συνθήκες ,την υπερκόπωση και την έλλειψη επαρκούς διατροφής. Το 1922-24 θα έρθουν πρόσφυγες στην Ελλάδα και θα ασκήσουν το επάγγελμα του πετρατζή (λιθοξόου).

Σημαντικά έργα των ποντίων μαστόρων συναντά κανείς ακόμα και σήμερα σε όλα τα χωριά και τις πόλεις της Μακεδονίας. Ιδιαίτερα στην πόλη της Ξάνθης τα έργα τους έχουν διασωθεί στον παλιό ιστό της πόλης και εντυπωσιάζουν τους επισκέπτες.

Μία έρευνα και καταγραφή όλων αυτών των κτηρίων της λαϊκής αρχιτεκτονικής είναι επιβεβλημένη στις μέρες μας, γιατί οι κατασκευαστικές αυτές γνώσεις και δημιουργίες χάνονται στα βάθη του χρόνου, φθάνοντας στον πρώτο και δεύτερο ελληνικό αποικισμό. Οι Αργυρουπολίτες στην Ελλάδα άσκησαν κατά κύριο λόγο τα πρώτα χρόνια της προσφυγιάς το επάγγελμα του κτίστη . Στην αρχή λιθόχτιστες μονοκατοικίες, αργότερα δημόσια έργα: δημόσια κτίρια , σχολεία, γέφυρες ,υδραγωγεία, φράγματα , εργοστάσια). Με την έλευση του τσιμέντου έγιναν εργολάβοι πολυκατοικιών κύρια στη Θεσσαλονίκη αλλά και στις άλλες ελληνικές μεγαλουπόλεις. Ορισμένοι από αυτούς εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται ακόμα και σήμερα όπως: Γεωργιάδης, Γαβριηλίδης, Γουλίδης, Λαζαρίδης, Χρυσοστομίδης, Σαμουξίδης, Καραλαζαρίδης, Σαλβαρίδης, Τεντεμίδης, Κωνσταντινίδης, Στεφανίδης, Σαχανίδης, Σωτηριάδης, Μουσιάδης, Φουντουκίδης, και πολλοί άλλοι.

Η ταύτιση του οικιστικού επαγγέλματος με τους Ποντίους της Αργυρούπολης ήταν γνωστή σε όλη την οθωμανική αυτοκρατορία. Οι τούρκοι μπέηδες έπαιρναν μόνο πόντιους μαστόρους στη δούλεψή τους γιατί μόνο αυτούς εμπιστεύονταν ως καλούς και έμπειρους μαστόρους. Ξεχωριστή επίδοση είχαν στις γεφυρώσεις μεγάλων ποταμών και χειμάρρων και υδραυλικών έργων με λίθινα τόξα. Το τραγούδι << Τη Τρίχας το γεφύρι >> απλά επιβεβαιώνει την ιστορική πραγματικότητα της διαχρονικής αυτής εμπειρίας. Η ποντιακή λαϊκή αρχιτεκτονική δυστυχώς δεν μελετήθηκε ακόμα από τις έδρες των πανεπιστημίων εξακολουθώντας να παραμένει ένα άγνωστο κεφάλαιο του ελληνικού πολιτισμού.

ΚΕΦΆΛΑΙΟ 2^ο

2. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΕ ΓΕΝΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ

2.1 Λίγα λόγια για την εκπαίδευση στον Πόντο

Σύμφωνα με τον Σαμουηλίδη (1992), πριν από το διάταγμα ανεξιθρησκίας, το «Χάττι Χουμαγιούν» το 1856, η παιδεία στον Πόντο παρεχόταν μόνο από την Εκκλησία και ιδιαίτερα από τα Μοναστήρια Παναγίας Σουμελά, Γ.Περιστερεώτα, Αγ. Ιωάννη Βαζαλώνα, Παναγίας Γουμερά, Αγ. Γεωργίου Χουτουρά, Αγ. Γεωργίου Χαλιναρά, Αγ. Γεωργίου Χάρσερας κλπ. Η παρεχόμενη παιδεία, σ' αυτό το διάστημα, περιοριζόταν στην ανάγνωση και στη γραφή. Μετά το «Χάττι Χουμαγιούν», κυρίως μετά το 1880, η παιδεία αρχίζει να παρέχεται σε ειδικά διδακτήρια, στα σχολεία, από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό, τους δασκάλους. Η παρεχόμενη παιδεία παίρνει πιο ευρύτερο περιεχόμενο. Έτσι, στα 1890 υπήρχαν στον Πόντο γύρω στα 500 σχολεία, με πάνω από 20.000 μαθητές και πάνω από 500 δασκάλους. Στον 20 αιώνα η παιδεία γνωρίζει αλματώδη ανάπτυξη στον Πόντο, όπου λειτουργούν σχολεία ακόμη και στα μικρότερα χωριά. στις αρχές ακόμη του αιώνα λειτουργούν περίπου 1.050 σχολαρχεία, αστικές σχολές και δημοτικά σχολεία, δύο γυμνάσια (Τραπεζούντας και Αμισού) και επτά ημιγυμνάσια (Αργυρούπολης, Κερασούντας, Σουρμένων, Κοτυώρων, Σινώπης, Πάφρας, Ακ Νταγ Μαντέν). Οι μαθητές ανέρχονται σε 70.000 και οι δάσκαλοι σε 1.230.

2.2 Σχολικές εγκαταστάσεις σε όλη την περιοχή του Πόντου

Η παιδεία στον Πόντο ήταν υψίστης σημασίας και για αυτόν τον λόγο σε πολλές περιοχές του Πόντου διακρίνεται η ανάπτυξη της.

Σύμφωνα πάλι με τον Σαμουηλίδη (1992), περιοχές όπως αυτή της Πάφρας, η σπουδαιότερη προϋπόθεση θεωρούνταν η παιδεία, γι' αυτό είχαν ιδρύσει 1 Ημιγυμνάσιο, 80 Δημοτικά Σχολεία Αρρένων και 17 Θηλέων, 2 Νηπιαγωγεία και ένα Γυμναστήριο με 119 δασκάλους και δασκάλες. Είχε θέατρο 400 θέσεων και ανέδειξε 25 επιστήμονες. Χαρακτηριστικά κτίρια της Πάφρας πριν από τον ξεριζωμό ήταν, Εκκλησίες, Γυμνάσια, Αστική Σχολή, Παρθεναγωγείο, Διοικητήριο, Δημοτικό, Δικαστικό μέγαρο, το ωρολόγιο ακόμη και τα ωραία σπίτια.

Η Αμισός η αρχαία αποικία των Μιλησίων και Αθηναίων με όμορφο κέντρο με λιμάνι, πόλη με παραγωγή καπνού, φαίνεται να ιδρύεται η πρώτη σχολή στα τέλη του 19ου αιώνα. Είχε αρκετά σχολεία (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Παρθεναγωγείο) Κοινωνικά Ιδρύματα, Πολιτιστικούς και Γυμναστικούς Συλλόγους, καθώς και την εφημερίδα “Φως”. Η Εκκλησιαστική περιοχή της Αμισού, που άνηκε στην εκκλησιαστική περιφέρεια Αμάσειας είχε 200 Ελληνικές Κοινότητες, όμως ονόματα καθηγητών και δασκάλων δυστυχώς αγνοούνται. Πριν την καταστροφή του 1922 η Κοινότητα είχε 7τάξια αστική σχολή, νηπιαγωγείο, παρθεναγωγείο και γυμνάσιο που χρηματιζόνταν από τον Αριστείδη Ιεροκλή τον Τραπεζούντιο.

Η Οινόη μία παραθαλάσσια πόλη που άκμαζε ναυτικά, πρωτεύουσα υποδιοίκησης και μία από τις ομορφότερες κωμοπόλεις του Πόντου βρίσκεται ανάμεσα στα Κοτύωρα και την Αμισό. Κατά το 1924 η Οινόη είχε 2.500 Έλληνες κατοίκους, είχε δύο ενοριακούς ναούς, του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Δημητρίου στο ίδιο κτίριο και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Το 1909 ιδρύθηκε ο σύλλογος “Αναγέννησις“, με διάφορα τμήματα (φιλολογικό, θεατρικό, γυμναστικό). Είχε μία πλούσια βιβλιοθήκη, δωρεά των αδελφών Κοντόπουλων, καθηγητών. Η ελληνική παιδεία και εδώ, με τρία Δημοτικά και ένα τριτάξιο Ελληνικό σχολείο, γαλουχεί τα νιάτα φουντώνει την ελπίδα της λευτεριάς και δυναμώνει την πίστη για την ανάσταση του Γένους. Διατηρούνται σχολεία μέχρι και την καταστροφή του 1922 όπου και δίδαξε για πολλά

χρόνια ο Ιωάννης Βαλαβάνης. Στην Οινόη υπάρχει αλληλοδιδασκτικό σχολείο με 300 μαθητές και ελληνικό σχολείο με 30 μαθητές.

Η Κερασούντα, μία από τις αρχαίες πόλεις του Εύξεινου Πόντου, με περιποιημένους δρόμους και ευπρόσωπα αρχοντικά, είχε ημιγυμνάσιο, Παρθεναγωγείο, Σχολαρχείο και Δημοτικά Σχολεία με 1500 μαθητές και μαθήτριες και Ιεροδιδασκαλείο Πόντου. Υπήρχε ελληνικό σχολείο με 80 μαθητές και αλληλοδιδασκτικό με 300 μαθητές. Στο χωριό Πράσαρη της Κερασούντας λειτουργούσε Ιεροδιδασκαλείο, όπου διετέλεσαν διευθυντές, μεταξύ των άλλων, ο Λαυρέντιος και ο Άνθιμος Παπαδόπουλος. Η Κερασούντα, η οποία ανασυγκροτήθηκε το 1827 ο πρώτος διδάσκαλος, Παναγιώτης Τανιμανίδης,

Οι Ελληνοπόντιοι, που είχαν ιδιαίτερη κλίση στα γράμματα, έχτισαν και οργάνωσαν αξιόλογα σχολεία, όπως και στην Πουλαντζάκη. Για τα σχολεία έδειχνε πολύ ενδιαφέρον η Εκκλησία και η Δημογεροντία, όπου από το σχολείο αποφοίτησαν και πολλοί κληρικοί. Δημοτικό Σχολείο του Πουλαντζά Αύγουστος 1988 (Κ. Χιονίδης)

Στην Τρίπολη υπήρχε επτατάξια Αστική Σχολή Αρρένων και πεντατάξιο Παρθεναγωγείο. Η συντήρηση των σχολείων ήταν κατ' αρχήν έργο της Ελληνικής Κοινότητας. Στην Τρίπολη υπήρχε αλληλοδιδασκτικό και ελληνικό σχολείο. Στα Σούρμενα ιδρύθηκε το 1859 Κεντρική Αστική Σχολή, στην οποία κάθε χρόνο προσθέτονταν και από μία γυμνασιακή τάξη με αποτέλεσμα το 1913 να υπάρχουν τρεις γυμνασιακές τάξεις με άρτιο εξοπλισμό και άριστο προσωπικό ενώ στη συνέχεια η Κεντρική Σχολή μετονομάστηκε σε Ημιγυμνάσιο καθώς φοιτούσαν 220 μαθητές και 970 σε ενοριακές σχολές Στην διοικητική περιφέρεια της Νικόπολης βρίσκονταν 96 χωριά ελληνικά όλα με εκκλησίες και σχολεία. Στην περιοχή του Ακ-Δαγ-Ματέν που υπαγόταν στο Νομό της Άγκυρας υπήρχαν τρία δημοτικά σχολεία, ένα Παρθεναγωγείο και ένα Σχολαρχείο Ημιγυμνάσιο. Στην Τοκάτη υπήρχε ελληνικό και αλληλοδιδασκτικό σχολείο και στα Πλάτανα υπάρχουν αλληλοδιδασκτικά σχολεία.

Τα Δημοτικά Σχολεία τα διεύθυνε η Κοινότητα των ομογενών μας. Λειτουργούσαν και ιδιωτικά Νηπιαγωγεία. Στην περιοχή της Φάτσας οι δάσκαλοι που ήταν Ορθόδοξοι έρχονταν από την πόλη της Τραπεζούντας, αν δεν ήταν απόφοιτοι του Φροντιστηρίου Τραπεζούντας και των Γυμνασίων διαφόρων πόλεων. Στη Σαμψούντα από το 1866 υπήρχε αλληλοδιδασκτικό δημοτικό σχολείο που στα 1876 έγινε πλήρες δημοτικό αρρένων με χωριστό παρθεναγωγείο για τα κορίτσια, ενώ στα 1896

αναφέρονται δύο σχολεία αρρένων και ένα παρθεναγωγείο. και το 1905 προστίθεται και το Τσινέκειον Νηπιαγωγείο. Τέλος, το 1914 αναφέρεται ένα Γυμνάσιο στην πόλη και 88 σχολεία στην περιφέρεια με 111 δασκάλους. Στην περιοχή της Γεμουράς δεν έλειπε η εκκλησία και τα σχολεία καθώς ήταν αμιγώς ελληνική. Ολόκληρη η έκταση της Τραπεζούντας παραλιακάς, από τον Πυξίτη ποταμό (Ντεγερμέν-ντερέ) έως τον Γιάμπολη έξω από τα Σούρμενα και σε βάθος γύρω στα δέκα χιλιόμετρα κατά μέσον όρο, σκεπάζεται από συνεχόμενους οπωρώνες, λεπτοκαρεώνες και χωράφια. Και μέσα σ' αυτή την πράσινη θάλασσα, που έχει το γενικό όνομα Γεμουρά, είναι σπαρμένα 15 περίπου χωριά, το καθένα με το δικό του όνομα. Τα χωριά αυτά ήταν άλλα μικτά ελληνοτουρκικά και άλλα αμιγή ελληνικά. Όλη η περιοχή ήταν πλούσια σε παραγωγή φρούτων καθώς ποτιζόταν από άφθονα νερά, όπως επίσης και λαχανικών και φουντουκιών. Τα χωριά αυτά είχαν όλα τις εκκλησίες τους και τα σχολεία τους.

Στα Ύμερα του Πόντου βρίσκεται το γυναικείο μοναστήρι του Αϊ-Γιάννη με τις πέντε ενορίες του, το επτατάξιο σχολείο, αλληλοδιδασκτικό σχολείο με τους δασκάλους και τους ιερείς. Στα Σούρμενα που ιδρύθηκαν στη συνοικία Τσικόλης, διδάσκαλος τη χρονική περίοδο 1820-1840 που ήταν ο παπά-Ηλίας Κωνσταντινίδης υπήρχε γραμματοδιδασκαλείο καθώς και σχολεία. Στις περιοχές της Σάντας, Κρώμνης και υπάρχουν αλληλοδιδασκτικά σχολεία. Στην Θεοδοσιούπολη ελληνικό και αλληλοδιδασκτικό σχολείο με 500 κατοίκους με ελληνική καταγωγή. Στη Μονή της Σουμελά, όπως και σχεδόν σε όλες τις μονές, υπήρχαν μικρά σχολεία υπό την διεύθυνση των μοναχών. Το μοναστήρι της Σουμελά το 1792 χρηματίστηκε από το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας από τον Νικόδημο τον Περιστερεώτη μαθητή του Ιωαννίκειου από τους Πλατάνες. Στη Σινώπη, όπως και σε όλη την περιοχή του Πόντου, η παιδεία συνέχιζε να καλλιεργείται και μετά την πτώση της Αυτοκρατορίας των Κομνηνών, έτσι λοιπόν άρχισε να ακμάζει το 1675 της όπου δάσκαλοι ήταν ο Θεόδωρος Τραπεζούντιος, ο Πατριάρχης Κύριλλος, ο Αμάσειας Σωφρόνιος

Αναγράφονται και παρουσιάζονται σε διάφορες περιοχές του Πόντου τα σχολικά κτίρια και οι εγκαταστάσεις. Ο Ευστάθιος Ταξίδης στο βιβλίο «Η Εκπαίδευση των Ελλήνων στον Πόντο» αξιοποιώντας πλούσια βιβλιογραφία, αλλά και ανέκδοτες πηγές για τον Πόντο και για την ιστορία της εκπαίδευσης των Ελλήνων στην ακρόρεια αυτής της Ρωμηοσύνης. Στο βιβλίο αυτό αποτυπώνεται η παιδαγωγική και ιστορική άποψη για την εκπαίδευση των Ελλήνων του Πόντου, καθώς και ο ρόλος

που είχε η ορθόδοξη πίστη στη διαμόρφωση της παιδείας και μάλιστα στην μακρά περίοδο 1830-1923. Την συγκεκριμένη χρονική περίοδο σημειώνεται μία γενναία πολιτισμική και εκπαιδευτική ανάπτυξη στην γεωγραφική αυτή ευρυχωρία, αλλά μαζί και τραγική που καταλήγει στην Γενοκτονία και την Ανταλλαγή. Σημειώνεται η επίδραση που άσκησε η Ορθοδοξία στην εκπαίδευση και η διάδοση του Χριστιανισμού στον Πόντο. Πρώτος κήρυκας της διάδοσης του Χριστιανισμού ήταν ο Πρωτόκλητος Ανδρέας. Αρχικά, στην Αμάσεια το Γαλλικό σχολείο, στην Αμισό το Τσινέκειο. Στην περιοχή της Κερασούντας υπάρχει το Ημιγυμνάσιο και το Δημοτικό σχολείο. Στα Κοτύωρα η Ψωμιάδειος Σχολή, στην Μερζιφούντα το Ανατόλια Κολλέγιο, όπου λειτούργησε παρθεναγωγείο, αίθουσα διδασκαλίας, τραπεζαρία, εργαστήριο, γήπεδο τέννις, σπίτια των καθηγητών και το σπίτι του προέδρου. Στην Μεσούδε υπήρχε σχολείο, στην Νικόπολη Κεντρική Σχολή, στην Πάφρα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια, στην Πουλατζάκ Δημοτικό, στη Σεβάστεια Γαλλικό Σχολείο και στα Σούρμενα Ημιγυμνάσιο. Στην Τοκάτη Γαλλικό σχολείο και Σχολείο. Στην Τραπεζούντα υπάρχει το Φροντιστήριο, με τα γραφεία, το Παρθεναγωγείο που δεν κτίστηκε και το Τουρκικό Σχολείο. Ορισμένα από τα πιο σημαντικά ονόματα Δασκάλων είναι τα παρακάτω που αναφέρονται επιγραμματικά. Στη Ρωσία και συγκεκριμένα στην Τιφλίδα Κωνσταντίνος Ιακωβίδης, στην Μερζιφούντα αρκετές Καθηγήτριες του Κολλεγίου Ανατόλια. Στη Σεβάστη και Τοκάτη Γάλλοι Καλόγεροι, οι οποίοι ήταν δάσκαλοι στη Γαλλική Σχολή. Στην Τραπεζούντα Ιφιγένεια Διονυσιάδου δασκάλα, Ασπασία Ζήση διευθύντρια Παρθεναγωγείου Τραπεζούντας, Σμαρώ Ζήση δασκάλα, Αριστείδης Ιεροκλής καθηγητής, Δημήτριος Χρυσουλίδης καθηγητής. Μέχρι το 1840 το ρόλο της στοιχειώδους εκπαίδευσης στην Τραπεζούντα τον κάλυπταν τα ιδιωτικά «γραμματοδιδασκαλεία», τα οποία συντηρούνταν από τους γονείς των μαθητών, πληρώνοντας δίδακτρα. Για να εγγραφεί ένας μαθητής στο Γυμνάσιο του Φροντιστηρίου έπρεπε να είχε μαθητεύσει σε κάποιο κατώτερο σχολείο. Μέχρι το 1840 η εκπαίδευση στην Τραπεζούντα ήταν αποκλειστικό προνόμιο των ανδρών. Από το 1840 και μετά όμως, ιδρύονται δημόσια σχολεία κατώτερης εκπαίδευσης. Το 1846 ιδρύεται στην Τραπεζούντα το πρώτο σχολείο κατώτερης εκπαίδευσης στο οποίο επιτρεπόταν η μάθηση και η εκπαίδευση μόνο στα κορίτσια και το οποίο ονομάστηκε «Παρθεναγωγείο».

2.3 Φιλεκπαιδευτικοί Σύλλογοι

Σύμφωνα με τον Ταξίδη (2013) οι Φιλεκπαιδευτικοί Σύλλογοι του Πόντου, της Μ. Ασίας, της Κων/πολης και της Ελλάδας πρόσφεραν αξιόλογο έργο και κατέχουν αξιοζήλευτη θέση στην ιστορία της παιδείας του υπόδουλου γένους. Μεριμνούσαν για την ανέγερση διδακτηρίων, την οικονομική ενίσχυση των σχολείων, το διορισμό δασκάλων, τον εξοπλισμό των σχολικών βιβλιοθηκών. Ιδιαίτερα φρόντιζαν να στέλνουν Νηπιαγωγούς σε περιοχές, όπου οι Έλληνες μιλούσαν μόνο τα τουρκικά (Καππαδοκία, μερικές περιοχές του Πόντου, Καραμανία).

Αξιόλογη ήταν η προσφορά του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Τραπεζούντας «Ξενοφών»(1871) της «Μέριμνας» Τραπεζούντας, όπως και του Μικρασιατικού Συλλόγου «Ανατολή». Σε ολόκληρο τον Πόντο υπήρχαν 37 τέτοιοι Σύλλογοι που πρόσφεραν τεράστιο εκπαιδευτικό και μορφωτικό έργο.

Τους πρώτους αιώνες μετά την Άλωση μόνα στηρίγματα της ελληνικής παιδείας ήταν τα μεγάλα μοναστήρια Σουμελά, Περιστερεώτα, Βαζελών, καθώς και κάποια σχολεία στην Τραπεζούντα. Κατά τα μέσα του 17 αιώνα εμφανίζεται η προγραμματισμένη παιδεία με την ίδρυση οργανωμένων σχολείων, όπως το Φροντιστήριο Τραπεζούντος, η Ελληνική Σχολή Αργυρουπόλεως, το σχολείο της μονής Χουτουρά, το σχολείο της Σινώπης και άλλα.

Η αλματώδης ανάπτυξη της ελληνικής παιδείας έγινε μετά το 1856, όταν εκδόθηκε το διάταγμα Χάτι Χουμαγιούν, που ανάμεσα σε άλλα επέτρεπε την ελεύθερη και αυτόνομη διοίκηση των σχολείων. Σε λίγα χρόνια ο Πόντος γέμισε, κυριολεκτικά, με ελληνικά σχολεία όλων των βαθμίδων. Στα αστικά κέντρα λειτουργούσαν νηπιαγωγεία, δημοτικά, αστικές σχολές, ημιγυμνάσια, γυμνάσια και σε πολλές περιοχές κατώτερης και μέσης βαθμίδας παρθεναγωγεία. Η αγάπη και ο σεβασμός που έδειχναν οι Πόντιοι στα

γράμματα και η προτεραιότητα που έδιναν στις σπουδές των παιδιών τους φαίνεται από το γεγονός ότι κάθε ελληνική κοινότητα που αριθμούσε πάνω από 10 οικογένειες διατηρούσε ελληνικό σχολείο. Το 1914 στον Πόντο λειτουργούσαν 1047 δημοτικά και σχολαρχεία, 7 ημιγυμνάσια και 3 γυμνάσια και δίδασκαν συνολικά 1247 εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων. Σε σύνολο περίπου 700.000 Ελληνοποντίων φοιτούσαν 75.000 μαθητές, αναλογία εντυπωσιακή για τα δεδομένα της εποχής. Τα έξοδα λειτουργίας των σχολείων καλύπτονταν από τα μέλη των αντίστοιχων ελληνικών κοινοτήτων.

2.4 Ανέγερση Διδακτηρίων-Σχολικά κτίρια

Ο Σάββας Ασλανίδης, αναφερόμενος στην εκπαίδευση της επαρχίας Κερασούντας, λέει ότι "τα αμιγή ελληνικά μεσογειακά χωριά είχαν περιποιημένα μονοτάξια σχολεία και μεγάλες στολισμένες εκκλησίες". Προφανώς αναφέρεται στα τελευταία χρόνια πριν από τη Μικρασιατική καταστροφή. Πράγματι, τότε και στη Χαλδία δεν υπήρχε ούτε και ένα χωριουδάκι που να μη λειτουργούσε ελληνικό σχολείο, όπως γράφει ο Σάββας Ιωαννίδης "Εδώ, υπάρχουν πολλά ελληνικά χωριά, φτωχά αλλά φιλόξενα, που έχουν από ένα αλληλοδιδασκτικό σχολείο. Αξιοσημείωτο είναι ότι όσο κι αν είναι φτωχά και μικρά τα χωριά, - έχουν τουλάχιστο από μία εκκλησία και ένα σχολείο, εν οι γείτονές τους Οθωμανοί σπάνια έχουν ναούς και καθόλου σχεδόν σχολεία". Οι κωμοπόλεις και τα κεφαλοχώρια της Χαλδίας είχαν διδακτήρια ευπαρουσίαστα και εντυπωσιακά. Εκεί η στέγαση των σχολείων παρέμεινε πάντα προβληματική. Αν είχε η εκκλησία κάποιο χώρο ή η κοινότητα κάποιο ελεύθερο οίκημα, φρόντιζαν να τον διαρρυθμίσουν έτσι που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διδακτήριο. Κάποτε το σχολείο στεγαζόταν σε κάποιο οίκημα που το παραχωρούσε για χρήση ο ιδιοκτήτης του, εφόσον δεν το είχε ανάγκη. Ακόμα και απλά δωμάτια σπιτιών μπορούσε να χρησιμοποιηθούν για διδακτήρια, Σ αυτές τις περιπτώσεις όμως τα αυτοσχέδια εκείνα διδακτήρια, ούτε αυτοτέλεια είχαν ούτε φωτισμό και ούτε επαρκή αερισμό. Ήταν εντελώς ακατάλληλα.

Η ανέγερση ενός διδακτηρίου στα παλιότερα χρόνια (1Ζ' και ΙΗ αιώνα) ήταν σχεδόν αδύνατη, για δυο κυρίως λόγους. Χρειαζόταν πολλά χρήματα, τα οποία δεν υπήρχαν, και επιπλέον ήταν απαραίτητη η έκδοση αυτοκρατορικού φερμανίου, ύστερα από ανάλογη εισήγηση του οικουμενικού πατριάρχη. Και στους επόμενους αιώνες εξακολουθούσαν να υπάρχουν πολλές δυσκολίες για την ανέγερση διδακτηρίων.

Μολονότι η περιοχή της Χαλδίας είχε ανακηρυχθεί Ζιβαάτ, ο αχαλίνωτος φανατισμός του τουρκικού όχλου δεν ανεχόταν την ίδρυση ναών ή και σχολείων. Και ο πλέον ασήμαντος αγάς μπορούσε ανενόχλητος να απαιτήσει το σταμάτημα της οικοδομής ή την κατεδάφισή της, κάτω από διάφορες προφάσεις. Η ράχη των κτιστών και εργατών δεχόταν άγρια λακτίσματα και οι ενορίτες υποχρεώνονταν να πληρώσουν μεγάλα λύτρα για το ανοσιούργημα. Μητρόπολης Αρδαμερίου προκύπτει η πληροφορία ότι, για να χτιστεί ένα σχολείο στα 1912, χρειαζόταν περίπου χίλιες χρυσές Τούρκικες λύρες ποσό, αρκετά υψηλό για τα τότε οικονομικά δεδομένα.

Στην εκκλησιαστική περιφέρεια της Χαλδίας τα περισσότερα διδακτήρια έγιναν το ΙΘ αιώνα. Η ανέγερση γινόταν με συνεισφορά όλων των κατοίκων της κοινότητας, προσωπική εργασία, προσφορές και εράνους εντός και εκτός της επαρχίας. Τα υλικά που προετοιμάζαν οι διάφοροι τεχνίτες, όπως ξυλεία, άμμο, ασβέστη, κοινή πέτρα κ.λπ. τα μετέφεραν οι κάτοικοι στον τόπο της ανέγερσης. Οι δωρεές και τα αφιερώματα πολλαπλασιάζονταν μόλις άρχιζε η ανέγερση. Τα σε είδη αφιερώματα, όπως τα, γεωργικά εργαλεία, κτηνοτροφικά προϊόντα, είδη ρουχισμού, υφάσματα, χαλιά, οικιακά έπιπλα και σκεύη, εκποιούνταν με δημοπρασία για το συμφέρον πάντοτε του ανεγειρόμενου σχολείου. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις, που τα έξοδα για την ανέγερση των διδακτηρίων ανελάμβαναν εξολοκλήρου φιλόμουσοι και φιλοπρόοδοι ομογενείς της διασποράς. Στη Βαρενού πχ χτίστηκε ωραιότατο διδακτήριο με έξοδα του μεγάλου ευεργέτη, αρχιτέκτονα, Ευσταθίου Χατζηπαναγιτου Σαραντίδου. Στο Σταυρί με γενναιόδωρη χορηγία του Χατζηπαναγιτη Ασσερή, που ζούσε στη Ρωσία, οικοδομήθηκε διδακτήριο μέσα σε έξι μήνες (το 1900).

Λειτουργήσε ως το 1908. Τότε ο χορηγός σε επίσκεψή του στο Σταυρί έκρινε ανεπαρκές και ακατάλληλο το διδακτήριο και το 1912 σε νέα, πλουσιότερη χορηγία, οικοδόμησε διδακτήριο μεγαλύτερο και πολυτελέστερο για την εποχή. Στα Θέμπεδα χτίστηκε το 1886 γραμματοδιδασκαλείο με εράνους των υιών Ελευθερίου Προσκυνητού. Στο Χατζίν χτίστηκε ωραιότατο διδακτήριο από κάποιον συγχωριανό, τον Κοσμά Πολυχρονίδη, ο οποίος, αν και αγράμματος, είχε αποκτήσει πολλά πλούτη 282, Στο Τσιμπρικά ιδρύθηκε το 1859 αλληλοδιδασκτικό σχολείο, το

διδασκάλιο του οποίου προικοδοτήθηκε από δωρεές συγχωριανών. Στα μικρά χωριά με τις πενιχρές οικονομικές δυνατότητες τα διδασκάλια ήταν συνήθως ξύλινα παραπήγματα (τσατμάς , πλοκαριά) . Στις κωμοπόλεις και στα κεφαλοχώρια, όπου τα οικονομικά ήταν ανθηρά ,τα διδασκάλια ήταν λιθόχτιστα μονώροφα ή διώροφα με μεγάλο αριθμό αιθουσών και με σκεπή καλυμμένη με κεραμίδια ενώ στην Αργυρούπολη ήταν πολύ αξιόλογα διδασκάλια , όπως αυτά που στέγαζαν το Φροντιστήριο και το Παρθεναγωγείο . Και εκτός Χαλδίας , επίσης , υπήρχαν λαμπρά διδασκάλια , όπως της Κερασούντας το τετραώροφο διδασκάλιό της με τις 24 αίθουσές του , που στέγαζε το Φροντιστήριο της πόλης της Τραπεζούντας , και εκείνο τετραώροφο, με 40 αίθουσες , της Πουλαντζάκης, των Κοτυρων και πολλά άλλα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ

3.1 Κυριακίδης-Παπαδόπουλος Γεώργιος

Μία από της πιο εμβληματικές προσωπικότητες του Πόντου, ήταν αυτή του Κυριακίδη – Παπαδόπουλου Γεώργιου. Εκτός από Φιλολόγος ήταν και ο φωστήρας της εκπαίδευσης ,καθώς μέσα από το έργο του άλλαξε πολλά ,αφήνοντας έτσι το στίγμα του στην ιστορία. Γεννήθηκε το 1828 στην Αργυρούπολη και έζησε μέχρι τα 64 του χρόνια καθώς πέθανε το 1892 στον Πειραιά.Μέσα σε αυτά τα 64 χρόνια σπούδασε στο Φροντιστήριο Αργυρούπολης και αργότερα στις Τραπεζούντας. Έπειτα συνέχισε σε γυμνάσιο της Αθήνας και στο Εθνικό Πανεπιστήμιο.

Σύμφωνα με τον Ταξίδη (2013) το 1854 ανέλαβε τη διεύθυνση του Φροντιστηρίου Αργυρούπολης μέχρι το 1862. Το αναδιοργάνωσε καθιστώντας το εφάμιλλο των ονομαστών σχολών του Πόντου και της Μ.Ασίας. Ανάμεσα σε άλλα, παρακινούσε τους φιλομαθείς απόφοιτους μαθητές να συνεχίσουν τις σπουδές τους, ενδιαφέρθηκε

για τον εξελληνισμό των Τουρκικής προέλευσης επωνύμων, ζήτησε να στέλνουν και τα κορίτσια στο σχολείο και επιπλέον κατέστησε υποχρεωτικό τον εκκλησιασμό των μαθητών κάθε Κυριακή και γιορτή, ενώ καθιέρωσε και το θεσμό των παιδονόμων για τον έλεγχο της συμπεριφοράς των μαθητών. Φρόντισε τη βιβλιοθήκη του Φροντιστηρίου εμπλουτίζοντάς την και κάνοντας την ξακουστή μέχρι τις μέρες μας. Ως διευθυντής ενδιαφέρθηκε για τη θεσμοθέτηση οικονομικών μέτρων προς όφελος της σχολής. Το 1862 κλήθηκε να διευθύνει το Φροντιστήριο Τραπεζούντας μέχρι το 1872, όταν αναγνωρίστηκε από το Πανεπιστήμιο Αθηνών ως ισότιμο με το γυμνάσιο στην Ελλάδα. Με συμπαραστάτη τον Μητροπολίτη Χαλδίας Γερβάσιο Σουμελίδη έβαλε το 1875 τα θεμέλια για το νεόκτιστο Φροντιστήριο Αργυρούπολης. Η Ελληνική κυβέρνηση τίμησε τον μεγάλο διανοητή δάσκαλο του γένους με το παράσημο του Αργυρού Σταυρού Αξίας που κατατέθηκε στο φέρετρό του.

3.2 Η αρχή της εξέλιξης της γυναίκας

Σύμφωνα με τον Καούρη (1999) η θέση της γυναίκας στην κοινωνία δεν ήταν ίδια στους διάφορους λαούς , κι ακόμη παρουσίαζε διαφορές κατά την εξέλιξη των κοινωνία μέσα στους αιώνες. Μέσα στα όρια του γνωστού κόσμου της αρχαιότητας η θέση της γυναίκας υπήρξε μειονεκτική σε σχέση με τον άνδρα , από τον οποίο βρισκόταν σε πλήρη εξάρτηση. Ήταν κοινωνικά υποδεέστερή του και δεν απολάμβανε κανένα δικαίωμα . Ακόμα και στην αρχαία Αθήνα ,όπου ο "χρυσός αιώνας" κάθε άλλο παρά χρυσός ήταν για το γυναικείο φύλο , η συντριπτική πλειονότητα των γυναικών ζούσε έγκλειστη μέσα στην οικογενειακή εστία , περιθωριοποιημένη και αποκλεισμένη από την κοινωνική και πνευματική ζωή , εν οι άνδρες ξεφάντωναν στις παλαίστρες και στα συμπόσια. Ο Χριστιανισμός εισήγαγε βέβαια νέα ήθη και αρχές στην ανθρωπότητα, ωστόσο όμως δεν κατόρθωσε να κλονίσει αισθητά την κατεστημένη ανδροκρατική τάξη πραγμάτων. Υπήρξαν ασφαλείς και περιπτώσεις γυναικών που άφησαν ανεξίτηλη τη σφραγίδα τους στην Ιστορία . Αυτές όμως είναι εξαιρέσεις του κανόνα , που ήθελαν τη γυναίκα κατώτερο ον , υποταγμένη στην ανδρική εξουσία και θέληση. Αν όμως δεν κατάφερε να ξεπεράσει αυτήν την αντίληψη ούτε η ευρωπαϊκή διάνοηση, τότε μπορεί κανείς να υποθέσει τι γινόταν στο σκοτεινό χρόνο της Ανατολής ,και μάλιστα σε

τουρκοκρατούμενα μέρη. Σε λαούς που η θέση της γυναίκας ήταν πάντα αξιοθρήνητη και δεν αποτελούσε παρά αντικείμενο του αφέντη, που δεν είχε ποτέ καμιά υπόληψη. Στον Ποντιακό κόσμο και μάλιστα στα μέρη και στην εποχή που μας ενδιαφέρουν. Μέσα στην καθαρά πατριαρχική Ποντιακή οικογένεια, ο άνδρας ήταν ο αφέντης, η γυναίκα πάντα καταπιεσμένη και αδικημένη. Μέσα στην οικογένεια υπήρχε ο σεβασμός, η αγάπη, η αλληλοεκτίμηση, όμως αυτή η συμπεριφορά δεν μπορούσε να μην κατατάσσει τη γυναίκα σε μέλος δεύτερης κατηγορίας μέσα στην Ποντιακή οικογένεια. Από τα παιδικά της χρόνια η κοπέλα έπρεπε να βοηθά στις δουλειές του σπιτιού, στα χωράφια και στα κοπάδια. Ο "παιδάς" έπρεπε να πάει στο σχολείο. Η εκπαίδευση και η μόρφωση της γυναίκας δεν ήταν μόνο πολυτέλεια, αλλά και επικίνδυνη. Και σαν σκέψη λοιπόν ήταν αδιανόητη για εκείνα τα χρόνια η σχολική εκπαίδευση της γυναίκας, ακόμη και στον Ποντιακό κόσμο, που στάθηκε, κατά τα άλλα, προοδευτικός και ρηξικέλευθος. Δεν ήταν εύκολο λοιπόν να αλλάξει αυτή η νοοτροπία που είχαν αποκρυσταλλώσει προκαταλήψεις, πρακτικές και παραδόσεις αιώνων. Και όμως, ο Γεώργιος Παπαδόπουλος-Κυριακίδης, ο άνθρωπος που, όπως είδαμε, προσέφερε τόσα πολλά στην εκπαίδευση της Χαλδίας, τόλμησε να τα βάλει με το κατεστημένο. Έκρινε ότι "οι καιροί ου μενετοί". Από την περίοδο 1855-1860 που ήταν σχολάρχης στην πατρίδα του ο Γ. Παπαδόπουλος προσπάθησε να καλλιεργήσει μεταξύ των συμπολιτών του την ιδέα ότι θα έπρεπε και τα κορίτσια να μάθουν γράμματα, ώστε να γίνουν κοινά τα αγαθά της μόρφωσης και για τα δύο φύλα. Πρότεινε λοιπόν τη συμφοίτηση αγοριών και κοριτσιών. Δυστυχώς όμως, παρά τις μεγάλες και επίμονες προσπάθειές του δεν κατόρθωσε να πείσει πολλούς γονείς, μερικοί μάλιστα αυτό το μέτρο το χαρακτήρισαν "αίσχος, για τα πατροπαράδοτα αυστηρά ήθη και έθιμα της γενεθλίου γης. Δημοτικό τμήμα δε φοίτησε στο Σχολαρχείο. Άλλες διέκοψαν τη φοίτηση στη μέση της σχολικής χρονιάς και άλλες τη διέκοψαν αφού παρακολούθησαν τα μαθήματα για ένα ή δύο χρόνια. Το αποτέλεσμα δεν ήταν ευνοϊκό. Αλλά ο Γ. Παπαδόπουλος δεν το έβγαλε από το νου του. Τον απασχολούσε το θέμα αυτό πολύ. Μετά το 1860 βρέθηκε διευθυντής του Φροντιστηρίου της Τραπεζούντας. Εκεί του δόθηκε η δυνατότητα να μελετήσει και να σχεδιάσει το θέμα της ίδρυσης Παρθεναγωγείου στην Αργυρούπολη σε συνεργασία με πνευματικούς και φιλοπρόόδους πατριώτες του της "Αδελφότητας των Αργυροπολιτών" που ο ίδιος είχε πρωτοστατήσει για την ίδρυσή της στην Τραπεζούντα. Ερχόμενος, λοιπόν, το καλοκαίρι του 1873 στην Αργυρούπολη, έβαλε μπρος το μεγαλεπίβολο για την κοινωνία εκείνη σχέδιο. Συγκάλεσε σε συνεδρία τους

προκρίτους της πόλης και τους πρότεινε την ίδρυση Παρθεναγωγείου , έχοντας θερμότατο υποστηρικτή σ ' αυτήν του την πρόταση το φωτισμένο ιεράρχη της Χαλδίας Γερβάσιο Σουμελίδη .

3.3 Η ίδρυση του Παρθεναγωγείου της Αργυρούπολης

Σύμφωνα με την Τσακμακίδου-Κωτίδου (2002) τον Σεπτέμβριο του 1873 άρχισε τη λειτουργία του το πρώτο δημόσιο παρθεναγωγείο της Χαλδίας στην πρωτεύουσά της την Αργυρούπολη. Στεγάστηκε στο μεγάλο αρχοντικό των Καλογεράντων (ή Καμπουράντων) που βρισκόταν στην ενορία του Αγίου Γεωργίου και αργότερα στο ισόγειο πάτωμα του παλαιού Παρθεναγωγείου μέχρι το 1906, οπότε στεγάστηκε στο θαυμάσιο, νεόχτιστο κτίριό του, που βρισκόταν λίγο πιο πάνω από το αρχοντικό των Καλογεράντων . Τότε συστήθηκε και το Νηπιαγωγείο , σύμφωνα με το σύστημα των σχολείων της μητροπολιτικής Ελλάδας

Σύμφωνα με τον Καούρη (1999) με το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου κατασχέθηκαν από την τουρκική κυβέρνηση όλα τα δημόσια κτήματα της ελληνικής Κοινότητας της Αργυρούπολης για στρατιωτικές ανάγκες. Επιτάχτηκαν και τα κτίρια του Φροντιστηρίου και του Παρθεναγωγείου και μεταβλήθηκαν σε στρατιωτικά νοσοκομεία . Τότε, ενώθηκε το Αρρεναγωγείο με το Παρθεναγωγείο και η διδασκαλία γινόταν πλέον από κοινού , υπό την διεύθυνση ανδρών. Το Παρθεναγωγείο μολονότι χαρακτηρίστηκε ανεξάρτητο σχολείο, όμως τελούσε κάτω από τον έλεγχο και την εποπτεία της Εφορείας του Φροντιστηρίου και το εκπαιδευτικό του προσωπικό μισθοδοτούνταν

από το κοινό ταμείο της Κοινότητας. Το σκοπό της παρεχόμενης στο Παρθεναγωγείο εκπαίδευσης μόνο έμμεσα μπορούσε να τον συνάγουμε από τις διάφορες ομιλίες και προτροπές προς τους κατοίκους της Αργυρούπολης (αλλά και της Τραπεζούντας , όπου ήταν Σχολάρχης) από τον άνθρωπο που πρωτοστάτησε για την ίδρυσή του , τον Γεώργιο Παπαδόπουλο-Κυριακίδη, καθώς και από τα μορφωτικά αγαθά που προσέφερε. Προσδιορίζεται, λοιπόν, ως εξής: η καλλιέργεια και η διάπλαση του

ήθους των κοριτσιών . Το ήθος είναι βασικό στοιχείο της προσωπικότητας του ανθρώπου, αλλά για τη γυναίκα της εποχής εκείνης ήταν το πολυτιμότερο και το πιο απαραίτητο κόσμημα . Η ειλικρίνεια , η αιδημοσύνη και η χοσμιότητα ήταν στην πρώτη γραμμή αυτής της ηθοπλαστικής καλλιέργειας των κοριτσιών. Η θρησκευτική αγωγή: θεοσέβεια , απαρασάλευτη τήρηση των θείων εντολών , η ανάγνωση των Αγ. Γραφών και ο ενδελεχής εκκλησιασμός. Η καλλιέργεια της φιλεργίας , του πνεύματος της οικονομίας και όλων εκείνων των γνώσεων με τις οποίες θα μπορούσαν να κυβερνούν καλά τα σπίτια τους και να διευθύνουν τις διαθέσεις των συζύγων τους "επί τα χρηστά και αγαθά " . Η φιλοπατρία , εκείνη που απαιτεί ακόμη και την έσχατη θυσία, αν το φέρει η ανάγκη. Στον πρώτο χρόνο λειτουργίας του Παρθεναγωγείου φοίτησαν σ'αυτό 28 μαθήτριες Μερικές από αυτές γνώριζαν ήδη ανάγνωση και γραφή από το σπίτι τους ή από τη φοίτησή τους στο γραμματοδιδασκαλείο της Αργυρούπολης, γι ' αυτό τις κατέταξαν σε 4 τάξεις , ανάλογα με τις γνώσεις τους Το δεύτερο χρόνο ο αριθμός των μαθητριών αυξήθηκε στις 48 και τον τρίτο στις 62. Τον τέταρτο χρόνο ξεπέρασαν τις 80. Με το πέρασμα του χρόνου η προσέλευση γινόταν όλο και πλουσιότερη. Δεν προέρχονταν μόνο από την πόλη της Αργυρούπολης, αλλά και από τις κωμοπόλεις και τα χωριά της επαρχίας Χαλδίας, ακόμη και από γειτονικές περιοχές. Οι απόφοιτες του Παρθεναγωγείου διασκορπίστηκαν στην επαρχία και στις γειτονικές πόλεις και κωμοπόλεις , όπου διέδωσαν τον πόθο των γραμμάτων, με αποτέλεσμα να ανοίξουν σχολεία άρτια αρρένων ή μεικτά ή παρθεναγωγεία. Οι δασκάλες με προσόντα στην αρχή ήταν ελάχιστες και τις απορροφούσαν οι μεγάλες πόλεις . Στα χωριά πήγαιναν οι δασκάλες με τα λιγότερα προσόντα και δε μάθαιναν μόνο λίγα γράμματα στα αναλφάβητα κορίτσια , αλλά μπαίνοντας σε όλα τα σπίτια των χωριών ως μέλη της οικογένειας, διέδιδαν και λίγες γνώσεις υγιεινής και καθαριότητας , περιποίησης των παιδιών, λίγες γνώσεις κοπτικής , ραπτικής, μαγειρικής, κεντήματος και σιδερώματος . Τα χωριά πάλι στάθηκαν οι γονείς και προστάτες στις άβγαλτες νεαρές δασκάλες. "Οι χωρικοί με σεβασμό παραμέριζαν , όταν περνούσαν οι δασκάλες , οι κυρίες , οι δεσποσύνες , όπως τις έλεγαν , δορυφορούμενες από λίγες μαθητριούλες. Κάθε οικογένεια τις φιλοξενούσε και θεωρούσε ευτύχημα να χάνει σύντροφο της ζωής της μια δασκάλα". Εξαιτίας πολιτικών αναστατώσεων και του πολέμου που ξέσπασε μεταξύ Ρωσίας-Τουρκίας, το Παρθεναγωγείο έκλεισε για δυο χρόνια (1877-1879) . Πολλές από τις μαθήτριές του φοίτησαν στο Φροντιστήριο (Αρρεναγωγείο), που λειτουργούσε με τον ίδιο διευθυντή Μουράτ Κυριακίδη. Με προτροπή του Γ. Παπαδόπουλου-Κυριακίδη ο

μητροπολίτης Χαλδίας Γερβάσιος Σουμελίδης εισηγήθηκε στο κοινό της Αργυρούπολης να χορηγήσουν υποτροφία σε μια νέα , με σκοπό να πάει στην Κων/λη για ανώτερες σπουδές στα εκεί καλοοργανωμένα Παρθεναγωγεία (Παλλάδος ή Ζαπείου). Επιστρέφοντας θα αναλάμβανε τη διεύθυνση του Παρθεναγωγείου και έτσι δε θα είχαν το βάσανο να ψάχνουν κάθε χρόνο για διευθύντρια . Πράγματι οι Αργυρουπολίτες δέχτηκαν την πρόταση του μητροπολίτη τους και επέλεξαν υπότροφο την τότε νεαρή και πανέξυπνη Χαρίκλεια Καζαντζίδου. Αυτή φοίτησε δύο χρόνια στο Παλλάδιο Παρθεναγωγείο της Κων/λης και επέστρεψε στην πατρίδα της , όπου τοποθετήθηκε διευθύντρια του Παρθεναγωγείου, το οποίο διεύθυνε από το 1887 μέχρι το 1898. Το 1879 το Παρθεναγωγείο άρχισε πάλι τη λειτουργία του με την Παρθένα Ωρολογιά , αδελφή του Ιωάννη Ωρολογιά , που την ίδια εποχή δίδασκε στο Φροντιστήριο της Αργυρούπολης Στο μεταξύ επέστρεψε και ο Μουράτ Κυριακίδης από το Ερτζιγιάν και ανέλαβε πάλι τη διεύθυνση του Παρθεναγωγείου, για δεύτερη φορά , από το 1880 ως το 1887. Τώρα πλέον η λειτουργία του Παρθεναγωγείου είχε ομαλοποιηθεί. Ο αριθμός των μαθητριών χρόνο με το χρόνο αυξανόταν . Αρχικά είχε ξεκινήσει με 4 τάξεις δημοτικού, και έπειτα είχε 6 με δυο δασκάλους , μια νηπιαγωγό και 150 περίπου μαθήτριες. Από το 1886-1888 έγινε μιχτή η φοίτηση αρρένων-θηλέων στις κατώτερες τάξεις. Όταν όμως ανέλαβε τη διεύθυνση των σχολείων της Αργυρούπολης ο αρχμανδρίτης Γεργιος Ωρολογιάς , δεν βρήκε καλή τη συνδιδασκαλία των αρρένων-θηλέων , καθώς και τη διαπαιδαγώγηση των κοριτσιών μόνον από δασκάλους , χωρίς τα μαθήματα κοπτικής, ραπτικής, κεντημάτων και των συναφών "οικογενειακών μαθημάτων" , όπως τα ονόμαζαν Εισηγήθηκε την πρόσληψη δασκάλας ως διευθύντριας του Παρθεναγωγείου, πρόταση που έγινε δεκτή από τη Σχολ . Εφορεία και ως τέτοια τοποθετήθηκε η Χαρίκλεια Καζαντζίδου. που μόλις είχε επιστρέψει από την Κων/λη.

Στο Νηπιακό Τμήμα , το οποίο ήταν μικτό, προσευχή , ανάγνωση και γραφή της ελληνικής γλώσσας με απομνημόνευση μικρών διδακτικών στίχων (τα νήπια ήταν μέχρι και οκτάχρονα) .Στο Αλληλοδιδασκτικό Τμήμα διδάσκονταν ο μηχανισμός της ανάγνωσης και γραφής της ελληνικής γλώσσα με ερμηνεία κειμένου (ανάπτυξη περιεχομένου). Στο Συνδιδασκτικό Τμήμα έκαναν άσκηση και εφαρμογή των παραπάνω σε κάποια όμως δυσκολότερη μορφή . Αργότερα εισήγαγαν και τη διδασκαλία των "οικογενειακών μαθημάτων " . Κάποτε διδάσκονταν και τα Καλλιτεχνικά μαθήματα: Ιχνογραφία , Καλλιγραφία και Κλειδοκύμβαλο .Υπάρχουν πληροφορίες-περισσότερο προφορικές- ότι το Παρθεναγωγείο σχολούσε νωρίτερα

από το Αρρεναγωγείο , για να μη συναντιούνται στο δρόμο τα αγόρια με τα κορίτσια . Ακόμη ότι είχαν ομοιόμορφη ενδυμασία όλες οι μαθήτριες, Χτένιζαν τα μαλλιά τους με ορισμένο τρόπο και πήγαιναν οπωσδήποτε την Κυριακή και τις άλλες γιορτές εκκλησιασμό. Συμμετείχαν σε ορισμένες δημόσιες γιορτές που καθόριζε η διεύθυνση του Παρθεναγωγείου . Γενικά η συμπεριφορά τους μέσα και έξω από το σχολείο έπρεπε να είναι υποδειγματική.

3.4 Η δομή του Παρθεναγωγείου

Σύμφωνα με την κα. Τάχου (2008) το Παρθεναγωγείο υπάγεται στην κατηγορία των δευτεροβάθμιων Παρθεναγωγείων Αργυρουπόλεως. Η δομή του Παρθεναγωγείου της Αργυρουπόλεως αποτελείται από 4 τάξεις δημοτικού , κάτι που στην πορεία άλλαξε σε 5 τάξεις το 1901. Το Παρθεναγωγείο ήταν χωρισμένο σε τρία τμήματα, το αλληλοδιδασκτικό , το δημοτικό και το Ελληνικό, στο οποίο γύρω στα 40 κορίτσια διδάσκονταν από ένα δάσκαλο, τον οποίο βοηθούσαν και δύο άλλοι δάσκαλοι της Ελληνικής σχολής, 3 διδασκάλισσες ,και μια Νηπιαγωγός. Το Παρθεναγωγείο διέθετε Οικοτροφείο ,διδάσκονταν εκεί , εκτός από τα μαθήματά τους , κοπτική, ραπτική και κεντήματα .

Οι Διευθύντριες του Παρθεναγωγείου Αργυρούπολης αυτής της περιόδου ήταν η Ιωάννα Σεραφείμ από το 1910 έως το 1912 , η Ευδοξία Δημητριάδου διευθύντρια από το 1912 έως το 1913 και από το 1913 έως το 1915 ήτα διευθύντρια η Αλεξία Ν. Μολυβά,

Ως το 1915, το Παρθεναγωγείο λειτουργούσε κανονικά χωρίς κάποιο πρόβλημα. Στο ελληνικό Παρθεναγωγείο Αργυρούπολης φοιτούσαν δύο οθωμανίδες από τις οικογένειες των προυχόντων. Παράλληλα συστήθηκε οθωμανικό ταπητουργείο στο οποίο δίδασκε μια Ελληνίδα .Το 1916 συγκεκριμένα άνοιξε το Φροντιστήριο Αργυρούπολης με σύμπηξη Αρρεναγωγείου - Παρθεναγωγείου και με τη διατήρηση των 2 τάξεων του Σχολαρχείου . Διευθυντής διορίστηκε ο τέως Διευθυντής της σχολής Σολοχαίνης Ιωάννης Ελευθεριάδης.

3.5 Μουράτ Κυριακίδης

Πρώτος διευθυντής του Παρθεναγωγείου υπήρξε ο πολύπειρος Κυριακίδης Μουράτ ο οποίος δαπάνησε πενήντα χρόνια από τη ζωή του διδάσκοντας , κυρίως , στο Φροντιστήριο της πατρίδας του της Αργυρούπολης Γεννήθηκε στην Αργυρούπολη το 1820, στην ενορία του Αγίου Γεωργίου . Την επωνυμία Κυριακίδης την πήρε από το όνομα του πατέρα του (Κυριάκος) , Σπούδασε στο Φροντιστήριο και είχε δασκάλους του τον Παναγιώτη Φιλίππου και τον Παπά Τιμόθεο (από την Καισάρεια) . Υπήρξε άριστος μαθητής. Το 1840-1842 του ανατέθηκε η διεύθυνση του Φροντιστηρίου με συνδιδάσκαλο το Δημήτριο Παπαγεωργίου Ζαντουρίδη . Η θητεία του αυτή όπως και οι υπόλοιπες, υπήρξε παραδειγματική . Σχεδόν όλα τα χρόνια της τόσο μακροχρόνιας διδακτικής του σταδιοδρομίας τα πέρασε στο Φροντιστήριο της Αργυρούπολης, με πολύ μικρά χρονικά διαστήματα απουσίας του , όπου δίδαξε σε ελληνικά σχολεία της Μεσοποταμίας και στο Ερτζιάν . Διευθυντής του Παρθεναγωγείου διετέλεσε από το 1874 μέχρι του 1877. Τελευταία διδακτική του θητεία ήταν η διετία 1877- 1879 , την οποία πέρασε διδάσκοντας στο Φροντιστήριο , Ήταν έγγαμος και πατέρας δύο παιδιών Ο γιος του ξενιτεύτηκε στη Ρωσία και η κόρη του παντρεύτηκε το Θεόδωρο Γ. Σαρασίτη, πατέρα του μητρ. Αλεξ/λεως Γερβασίου Σερασίτου . Πέθανε το 1890.

3.6 Το Φροντιστήριο της Αργυρούπολης

Σύμφωνα με Το Φροντιστήριο της Αργυρούπολης ιδρύθηκε το 1723 από τον αρχιεπίσκοπο Χαλδίας Ιγνάτιο Σκριβα με την υλική και ηθική συμπαράσταση των αρχιμεταλλουργών, των μοναστηριών και των Κοινοτήτων. Διδάσκονταν εκκλησιαστικοί και αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς. Εκεί εκπαιδεύονταν φοιτητές «την ελληνίδα διάλεκτον και πάντα τα ορθά δόγματα της εκκλησίας». Συχνά εφαρμοζόταν η αλληλοδιδασκτική μέθοδος. Μετά τον Ρωσοτουρικό πόλεμο η σχολή δεν λειτούργησε και τη θέση της παίρνει η ιδιωτική παιδεία, αλλά επαναλειτουργεί αργότερα και γίνεται εφάμιλλη των ονομαστών σχολών του Πόντου και της Μ. Ασίας. Ιδιαίτερη μνεία, όμως, οφείλουμε στο Γεώργιο Κυριάκο Παπαδόπουλο ή Κυριακίδη, το Φωστήρα του Πόντου. Από το 1855 το Φροντιστήριο της Αργυρούπολης και τα σχολεία της επαρχίας Χαλδίας σημείωσαν μεγάλη πρόοδο μετά τον διορισμό του ως Διευθυντή επί εξαιτία. Ο Κυριακίδης «έσπειρε», την αγάπη για

τα γράμματα ανάμεσα στους συμπατριώτες του και αναδόμησε ολοκληρωτικά το ωραίο κτίριο του Φροντιστηρίου Αργυρούπολης, από το 1875 μέχρι το 1879, με τη βοήθεια του μητροπολίτη Χαλδίας Γερβάσιου Σουμελίδη. Πρώτος ο Κυριακίδης διείδε την ανάγκη να διατεθούν μεγάλα χρηματικά ποσά των ναών Αγίου Γεωργίου, Αγίων Θεοδώρων, Τιμίου Σταυρού και Παναγίας για τις εκπαιδευτικές ανάγκες της περιοχής. Έτσι εκποιήθηκαν αφιερώματα και αναθήματα των ναών για την ανέγερση νέου διδακτηρίου, του φροντιστηρίου Αργυρούπολης, που λειτούργησε ως τα χρόνια της Ανταλλαγής με νέα συστήματα παιδαγωγικών και διδακτικών αρχών. Είναι μια πλήρης αστική σχολή, με πρώτο διευθυντή το Θωμά Παυλίδη, που περιλάμβανε 3/τάξιο γυμνάσιο, 7/τάξιο δημοτικό σχολείο με τάξεις σχολαρχείου και 6/ξιο παρθεναγωγείο, και τεχνικό σχολείο ταπητουργείου συνολικά 250-300 μαθητές. Ο Γεώργιος Κυριακίδης πρωτοστάτησε, επίσης, στην αντικατάσταση της τουρκικής ονομασίας Κιουμουσχανέ, που σημαίνει ο οίκος του αργύρου με την αντίστοιχη ελληνική Αργυρούπολη, αλλά και στον εξελληνισμό τουρκικής καταγωγής επωνύμων π.χ. του Πιλπίλ σε Αηδονόπουλο, του Ταχτσή σε Λιθοξόο κ.τ.λ.. Προς τιμήν του επανιδρύεται ο Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Νάουσας «Ο Κυριακίδης». Από το 1914, με διαταγή των Νεότουρκων, το Φροντιστήριο συλλειτουργούσε με το Παρθεναγωγείο Αργυρούπολης, στο διδακτήριο του δεύτερου. Οι πύλες του Φροντιστηρίου έκλεισαν οριστικά το 1922. Σήμερα το διώροφο Φροντιστήριο είναι ερειπωμένο, ενώ το Παρθεναγωγείο κατοικείται από μια οικογένεια μουσουλμάνων.

Το, Σεπτέμβριο του 1873 άρχισε τη λειτουργία του το πρώτο δημόσιο παρθεναγωγείο της Χαλδίας στην πρωτεύουσά της την Αργυρού

πολη. Στεγάστηκε στο μεγάλο αρχοντικό των Καλογεράντων (ή Καμπουράντων) που βρισκόταν στην ενορία του Αγίου Γεωργίου και αργότερα στο ισόγειο πάτωμα του παλαιού Παρθεναγωγείου μέχρι το 1906, οπότε στεγάστηκε στο θαυμάσιο, νεόχτιστο κτίριό του, που βρισκόταν λίγο πιο πάνω από το αρχοντικό των Καλογεράντων. Τότε συστήθηκε και το Νηπιαγωγείο, σύμφωνα με το σύστημα των σχολείων της μητροπολιτικής Ελλάδας

Με το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου κατασχέθηκαν από την τουρκική κυβέρνηση όλα τα δημόσια κτήματα της ελληνικής Κοινότητας της Αργυρούπολης για στρατιωτικές ανάγκες Επιτάχτηκαν

και τα κτίρια του Φροντιστηρίου και του Παρθεναγωγείου και μεταβλήθηκαν σε στρατιωτικά νοσοκομεία . Τότε, ενώθηκε το Αρρεναγωγείο με το Παρθεναγωγείο και η διδασκαλία γινόταν πλέον από κοινού , υπό την διεύθυνση ανδρών.

3.7 Η βιβλιοθήκη του Φροντιστηρίου της Αργυρούπολης

Ο πρώτος που φρόντισε να δημιουργηθεί βιβλιοθήκη στο Φροντιστήριο ήταν ο μητροπολίτης Χαλδίας Σίλβεστρος Β' ο Λαζαρίδης, καταγόμενος από το χωριό Τσίτη του Μεσοχαλδίου (21-1-1819/6-8-1830). Στην αρχή φρόντισε να συγκεντρωθούν τα βιβλία που είχε στην κατοχή του ως τότε το Φροντιστήριο και που ήταν διασκορπισμένα από δω κι από 'κει . Στη συνέχεια φρόντισε να συγκεντρώσει βιβλία από δωρεές φιλόμουσων ανδρών της πόλης και της επαρχίας. Με χρήματα της μητρόπολης αγόρασε πολλά και σπουδαία συγγράμματα από την Κων/λη, μέσω του αρχιμανδρίτη Σεραφείμ Χατζή Αχεψμά του Φυτιάνου, που υπηρετούσε εκείνη την εποχή στο Πατριαρχείο . Η βιβλιοθήκη που συγκροτήθηκε ήταν πραγματικό εντύφημα όχι μόνο των Αργυροπολιτών, αλλά και των επαρχιωτών. Το 1845 επί σχολάρχη Βασιλείου Χατζή Αχεψμά, από αναμμένο τσιγάρο , που ξεχάστηκε στη βιβλιοθήκη του Φροντιστηρίου , κάηκαν και η βιβλιοθήκη και το χτίριο που στέγαζε το Φροντιστήριο. Τότε, δυστυχώς , καταστράφηκαν επτά μεμβράνινα χειρόγραφα, καθώς και το πρωτότυπο χρυσόβουλο του Αλεξίου Γ του Μεγάλου Κομνηνού, που είχε δωρηθεί στη Βασιλική Μονή του Αγίου Γεωργίου Χουτουρά. Το 1853 ο Ιερεμίας Γεωργιάδης", βοηθός επίσκοπος του θείου του μητροπολίτη Χαλδίας Θεοφίλου, άνθρωπος με βαθιά αγάπη για τα γράμματα ,συνεργάστηκε με το Γεώργιο Παπαδόπουλο-Κυριακίδη και αποφάσισαν την ανασύσταση της βιβλιοθήκης του Φροντιστηρίου. Μάζεψαν από τις βιβλιοθήκες των πέντε ενοριακων ναν της πόλης όλα τα χειρόγραφα, τα αρχαία ελληνικά κλασικά χείμενα και τα πατερικά, που είχαν δωρηθεί κατά καιρούς από λόγιους δασκάλους και αρχιερείς της μητρόπολης, Ο ίδιος ο Ιερεμίας πρόσφερε εκατό βιβλία στερεότυπων αρχαίων Ελλήνων κλασικων (έκδοσης Λειψίας 1829) , τα οποία είχε αγοράσει στην Κων/λη το 1841 με χρήματα του μητροπολίτη θείου του Θεοφίλου, Ευτυχς τα βιβλία αυτά δεν κατέφθασαν εγκαίρως στην Αργυρούπολη και έτσι διέφυγαν την καταστροφή από την πυρκαγιά του 1845.

Άλλα 132 στερεότυπα κείμενα αρχαίων Ελλήνων κλασικών, δωρίθηκαν από τον Παναγιώτη Ιάσονος , σε μνήμη του θείου του αρχιμανδρίτη Αμβροσίου Ιάσονος του Σιναΐτη. Ο Παπαδόπουλος-Κυριακίδης , πεθαίνοντας το 1893, άφησε την ατομική του βιβλιοθήκη (241 τόμοι) στο Φροντιστήριο. Ο Γερβάσιος Σουμελίδης φρόντισε πεθαίνοντας (1906) να παρέλθει η προσωπική του βιβλιοθήκη, αποτελούμενη από 138 βιβλία αξίας , στο Φροντιστήριο . Η βιβλιοθήκη του Φροντιστηρίου πλουτίστηκε με την αγορά και τις δωρεές πολλών ακόμη βιβλίων . Έφθασε να έχει 5.000 βιβλία . Πλήρη ταξινόμηση και καταγραφή είχαν κάνει οι διευθυντές του Φροντιστηρίου Γερβάσιος Σερασίτης (μετέπειτα μητροπολίτης Αλεξανδρουπόλεως) και ο Γερβάσιος Σουμελίδης (μετέπειτα μητροπολίτης Γρεβενών). Το 1924 η Δημογεροντία της Αργυρούπολης όρισε τριμελή επιτροπή η οποία επέλεξε από το περιεχόμενο της βιβλιοθήκης τα χειρόγραφα και τις σπάνιες εκδόσεις των αρχαίων Ελλήνων κλασικών, τα τοποθέτησε σε μεγάλα κιβώτια και μαζί με έξι άλλα κιβώτια, που περιείχαν κειμήλια των ναν της Αργυρούπολης , τα μετέφεραν στην Ελλάδα , στη νέα παροικία τους , τη Νάουσα Ημαθίας , όπου εγκαταστάθηκαν οι περισσότεροι από τους Αργυροπολίτες. Δυστυχώς, εξαιτίας των αναστατώσεων του Β' παγκοσμίου πολέμου, τα βιβλία στοιβάχτηκαν αρχικά σε ένα υγρό και ετοιμόρροπο τζαμί , ύστερα στα υπόγεια ενός ημιτελούς (το 1939) σχολείου του συνοικισμού των Ποντίων, εκτεθειμένα στη σκόνη , την υγρασία και κάθε άλλο φθοροποιό στοιχεί . Τελικά , όσα διασώθηκαν από την υγρασία και τη φθορά του χρόνου βρίσκονται στην "Κυριακίδειο" βιβλιοθήκη της Ευξείνου Λέσχης Νάουσας.

Το 1939 ο Αντνιος Σιγάλας , καθηγητής της παπυρολογίας και παλαιογραφίας του Α.Π. Θεσ/κης, επισκέφθηκε τη Νάουσα, για δεύτερη φορά (την είχε επισκεφθει το 1929 για τον ίδιο σκοπό) και ερεύνησε το χειρόγραφο και έντυπο υλικό , που ανήκε στη βιβλιοθήκη του Φροντιστηρίου της Αργυρούπολης, όσο ,εννοείται , είχε διασωθεί ως τότε.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε τα εξής. Τα περισσότερα από τα χειρόγραφα που διαθέτει η βιβλιοθήκη είναι του 18ου και ελάχιστα του 19ου αιώνα. Το περιεχόμενο των περισσοτέρων είναι θρησκευτικού χαρακτήρα, όπως: Μηνολόγια, Ευαγγέλια, Εξομολογητάρια , Ψαλτήρια, Παρακλητικές, Αναστασιματάρια, Ευχολόγια , Κυριακοδρόμια , Λόγοι εκκλησιαστικών πατέρων , χαιρετισμοί της

Θεοτόκου, Λόγοι Ιω. Χρυσοστόμου, Νομοκάνονα ανωνύμων , αλλά με πολλή επιμέλεια γραμμένα και ορθογραφημένα. Υπάρχουν επίσης χειρόγραφα που φέρουν (όλη η συλλογή) τον τίτλο "Κώδικες μαθημάτων ή "Χειρόγραφα διαφόρων σχολικών μαθημάτων ". Προφανώς ένα μέρος από τα περιεχόμενα αυτών των χειρογράφων προοριζόταν για τη διδασκαλία των εκκλησιαστικών μαθημάτων και ένα άλλο μέρος προοριζόταν για τη διδασκαλία των ελληνικών μαθημάτων , κυρίως κείμενα παρμένα από αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Υπάρχουν επίσης και "ενθυμήσεις" που αναφέρονται σε διάφορα θέματα, όχι όμως ιδιαίτερης σημασίας. Η προσεκτική σύγκριση ανάμεσα στην καταγραφή των χειρογράφων από τον Γ. Κανδηλάπη και τον Α. Σιγάλα δείχνει ότι έχουν χαθεί ή καταστράφηκαν αρκετά από αυτά.

3.8 Η ιστορία της πορείας των βιβλίων από την Αργυρούπολη μέχρι τη Νάουσα

Σύμφωνα με το κείμενο του Πέτρου Α. Στοΐδη ,ο Ανανίας Κουζάνος, δάσκαλος του Φροντιστηρίου, διεύθυνε και οργάνωσε για πρώτη φορά τη βιβλιοθήκη. Το Λεξικό Σουΐδα από τη Λειψία, Λόγος του Χρυσοστόμου, πολλά χειρόγραφα και συναρπαστικά συγγράμματα από δωρεές, όπως η προσωπική βιβλιοθήκη του μητροπολίτη Ζωγραφάντη Θεοφάνη, περιέρχονται στην κυριότητά της. Δυστυχώς όμως όλος αυτός ο αγώνας έγινε το 1845 παρανάλωμα του πυρός. Ευτυχώς όμως άρχισε αμέσως η ανασυγκρότηση της από το νέο δάσκαλο Αγαθόνικο Γεώργιο. Όλη η σειρά των κλασικών συγγραφέων που εκδόθηκαν στη Λειψία το 1829, 132 κλασικά συγγράμματα και πολλά άλλα ακόμη βιβλία, δωρίζονται από τους κληρικούς Ιερεμία Γεωργιάδη, Αμβρόσιο Ιάσωνος Σινάϊτη και το μητροπολίτη Γερβάσιο Σουμελίδη. Όταν τα βιβλία καταγράφονται στη συνέχεια τοποθετείται μόνιμος, υπεύθυνος βιβλιοθηκάριος .Ο Γεώργιος Κανδηλάπτης, δάσκαλος του Φροντιστηρίου το Νιάουστα 130 (Ιανουάριος-Μάρτιος 2010) τονίζει πως : «Θα εξυπηρετήσωμε τα μέγιστα τους βιβλιόφιλους, αλλά θα δώσωμεν και μίαν εικόνα της φιλομουσίας των αιμνήστων πατέρων μας». Το 1888 ιδρύεται στην Αργυρούπολη ο Φιλεκπαιδευτικός σύλλογος «Μεταλλεύς» και επανιδρύεται το 1908 με την επωνυμία «Γ. Κυριακίδης» στη μνήμη του φιλόλογου Κυριακίδη, που δώρησε τη βιβλιοθήκη

του. Ο τελευταίος δήμαρχος της Αργυρούπολης Νικόλαος Μουμτζίδης και ο δάσκαλός του στο «Φροντιστήριο Αργυρούπολης» Γιάννης Κανονίδης, μαζί με τους τοπικούς άρχοντες αποφάσισαν κατά τη φυγή προς την Ελλάδα το 1923, από τα τέσσερα άλογα με άμαξα που έδωσαν σε κάθε οικογένεια, μόνο στο ένα να φόρτωναν προσωπικές αποσκευές, ενώ με τα άλλα τρία η κάθε οικογένεια να μεταφέρει τα βιβλία της βιβλιοθήκης του Φροντιστηρίου της Αργυρούπολης και τα κειμήλια πέντε εκκλησιών της πόλης. Το 1927 με απόφαση του πρωτοδικείου Βέροιας, ιδρύεται ο Φιλεκπαιδευτικός σύλλογος Νιάουστα 130 (Ιανουάριος-Μάρτιος 2010) ούσης «Ο Κυριακίδης». Αρχικά, η ανεκτίμητης αξίας βιβλιοθήκη στεγαζόταν στο «πρώην εν Ναούση τουρκικό Τέμενος», το οποίο παραχωρήθηκε στο σύλλογο, με απόφαση του Τοπικού Γνωμοδοτικού Συμβουλίου του Γραφείου Ανταλλαγής Βέροιας, όπου και λειτούργησε μέχρι το 1933. Ο Αντώνης Σιγάλας, καθηγητής Παπυρολογίας και Παλαιογραφίας στη Φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, επισκέπτεται τη βιβλιοθήκη του συλλόγου το 1939 και καταγράφει το περιεχόμενό της. Η καταγραφή Σιγάλα αποτελεί μαρτυρία αναγνώρισης της αξίας του θησαυρού, της ακμής της Αργυρούπολης και αυτομάτως συμβάλλει στη διαιώνιση της μεστής ηθικού μεγαλείου πράξεως των προσφύγων, ως φωτεινού παραδείγματος κοινωνικής και εθνικής ευθύνης. Ο Αντ. Σιγάλας από τους 5.000 τόμους που στόλιζαν τα ράφια άλλοτε της βιβλιοθήκης, πιστοποίησε μόνο 968 έντυπους τόμους, 70 χειρόγραφα, ένα φερμάνι και 5 κώδικες. Μεταξύ των εντύπων τόμων, όπως γράφει ο καθηγητής, υπάρχουν αρκετά πολύτιμα βιβλία, παλαιές εκδόσεις αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, σπάνιες εκδόσεις Βενετίας και Βιέννης, οι περισσότεροι τόμοι της σειράς Μαρασλή και πολλά άλλα χρήσιμα βιβλία, ενώ τα χειρόγραφα και οι κώδικες έχουν ιδιαίτερη αξία για τη μελέτη της Ιστορίας της ακμάζουσας Ορθοδόξου Ελληνικής Κοινότητας της Αργυρούπολης. Πέρα, όμως από τα βιβλία, κάνει αναφορά για πολύτιμες θρησκευτικές εικόνες και κειμήλια, που τα πολυτιμότερά τους σώζονται και εκτίθενται στο Μουσείο Μπενάκη της Αθήνας. Η κατάρρευση του τουρκικού τεμένους είναι η βασική αιτία της διάλυσης του Φιλεκπαιδευτικού συλλόγου Ναούσης «Ο Κυριακίδης» και της αναστολής της λειτουργίας της βιβλιοθήκης. Βιβλία και ιερά τιμαφή χάθηκαν με τη διάλυση του συλλόγου, από το 1933 και μετά. Τα βιβλία, όπως και τα κινητά περιουσιακά στοιχεία του συλλόγου, πέρασαν στην κυριότητα του Δήμου Νάουσας, ο οποίος με τη σειρά του τα παραχωρεί στο Εργατικό Κέντρο Νάουσας. Μετά τα βιβλία μεταφέρονται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη, όπου έμειναν μέχρι το 1949, χρονιά που καίγεται η Νάουσα. Γι' αυτό τα βιβλία

μεταφέρθηκαν στο υπόγειο του νεοαναγειρόμενου 5ου Δημοτικού Σχολείου και από εκεί στα υπόγεια του Δημαρχείου, όπου παρέμειναν μέχρι το 1964. Εκεί είναι σίγουρο ότι χάθηκαν περισσότεροι από 200 τόμοι. Όσοι τόμοι απέμειναν, επανήρθαν στην κυριότητα του Συλλόγου, ο οποίος επανιδρύθηκε το 1959 με την επωνυμία «Εύξεινος Λέσχη Ποντίων Νάουσας Εθνική Βιβλιοθήκη Αργυρουπόλεως «Ο Κυριακίδης». Σήμερα στη βιβλιοθήκη της Ευξείνου Λέσχης, σε ειδικό χώρο, απομείνανε 972 τόμοι από τους 5.000 και αυτοί αργοπεθαίνουν. «Οι καιροί ου μ ενετοί» για τα βιβλία, αυτά τα μοναδικά ζωντανά υπολείμματα της Παιδείας και του Ελληνικού πολιτισμού της Ανατολής. Η επιστημονική τους αξία είναι ανεκτίμητη. Η κατάστασή τους δεν επιδέχεται παρεμβάσεις ούτε σε μελετητές. Η συντήρησή τους έχει μεγάλο κόστος. Γι' αυτό επιβάλλεται η ψηφιοποίησή τους για να γίνουν, πέρα από ιστορικά κειμήλια των Αργυρουπολιτών, κτήμα όλων των ανθρώπων, τιμώντας αλλά και δικαιώνοντας τους κόπους των προγόνων μας. Γιατί, όπως πολύ εύστοχα επισήμανε ο κ. Βαλσαμίδης, στον 3^ο τόμο των Ψηφίδων του για την ιστορία των βιβλίων, «Πρόκειται -για αποδεδειγμένα θαυμαστό άθλο και υψηλού ηθικού φρονηματισμού πράξη τους, παράλληλη της πράξης του Αινεία, που, όπως γράφει ο Βιργίλιος, βγήκε από την καιόμενη Τροία κουβαλώντας στους ώμους του τους εφέστιους θεούς, τον τυφλό πατέρα του Αγκίση και τον μικρό του γιο Ασκάνιο, θαυμαζόμενος από τους αντιπάλους του. Μεγαλειώδεις στιγμές της πανανθρώπινης ιστορίας.»

Η συντήρηση των βιβλίων Τα βιβλία, αφού έφτασαν στον τελικό προορισμό τους, στη Νάουσα, χρειάστηκε να φυλαχτούν για κάποιο διάστημα στο τουρκικό τέμενος, κατόπιν στο Δημαρχείο και στις αποθήκες του Λυκείου. Συνολικά έφτασαν τα 5.000 βιβλία από την Αργυρούπολη, αλλά μετά από μεγάλες αλλοιώσεις λόγω της κακής κατάστασης φύλαξης έμειναν 973 βιβλία, έντυπα και χειρόγραφα. Το 1933 επισκέφτηκε τη Νάουσα ο καθηγητής Παπυρολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Αντώνης Σιγάλας, για να μελετήσει τα χειρόγραφα, ενώ λίγα χρόνια αργότερα συνέταξε έναν κατάλογο των χειρογράφων. Τα έντυπα αποτελούνται από αρχέτυπα και παλαίτυπα. Στο σύνολό τους προέρχονται από σημαντικά τυπογραφεία της Ευρώπης (Βενετία, Κωνσταντινούπολη, Παρίσι, Βασιλεία). Την εποχή που τυπώνονται η κατοχή βιβλίων ήταν δύσκολη υπόθεση, λόγω των οικονομικών απαιτήσεών του. Επομένως, το ότι η Αργυρούπολη διέθετε τα ορυχεία αργύρου με τη

συνακόλουθη οικονομική ευχέρεια συνέβαλε στο να υπάρχει μια ανεπτυγμένη βιβλιοθήκη. Σημαντικός παράγοντας στην προώθηση των γραμμάτων στην περιοχή του Πόντου ήταν και η στενή εμπορική σχέση με την Ευρώπη. Τα βιβλία είναι γραμμένη ή τυπωμένα στην αρχαία Ελληνική. Κάποια διαθέτουν ταυτόχρονη μετάφραση στη Λατινική και κάποια στη Γαλλική. Το κυριότερο μέρος της συλλογής χρονολογείται στον 15ο με 16ο αιώνα. Άλλα ανήκουν στον 18ο και 19ο. Το παλαιότερο χρονολογείται στον 13ο αιώνα, περιλαμβάνει λόγους των Πατέρων της Εκκλησίας και είναι γραμμένο σε χαρτί. Το μεγαλύτερο μέρος της βιβλιοθήκης έχει φιλοσοφικό περιεχόμενο, με πολλά βιβλία να ασχολούνται με τον Αριστοτέλη και τα συγγράμματά του. Υπάρχουν μαθηματάρια, λογοτεχνικά βιβλία, λεξικά, πολλά ιστορικά, ποίηση, βιβλία για τις φυσικές επιστήμες, καθώς και θεολογικά βιβλία, με ορισμένα εξ αυτών να προέρχονται από τη Μητρόπολη Χαλδίας.

Μεγάλη επιθυμία της Ευξείνου Λέσχης Νάουσας είναι η δημιουργία ενός μουσείου που θα στεγάσει όλα τα βιβλία, θα στεγάσει ένα εργαστήριο ψηφιοποίησης και αποκατάστασης. Η προσπάθεια για την ανέγερση του μουσείου ξεκίνησε πριν χρόνια, όταν και ψηφιοποιήθηκαν τα υπάρχοντα βιβλία. Η αγορά του κατάλληλου μηχανήματος, καθώς και οι εργασίες συντήρησης στοίχησαν περίπου 80.000€. Σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και Επιστημονικό Υπεύθυνο του έργου τον καθηγητή Φυσικής κ. Κωνσταντίνο Μανωλικά διασώθηκαν και υπάρχουν στο διαδίκτυο όλα τα ψηφιοποιημένα παλαίτυπα.

Στη συνέχεια μαζί με την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος και υπεύθυνη την κα. Αικατερίνη Κορδούλη πραγματοποιήθηκε συνολική συντήρηση των βιβλίων. Εκτοτε πραγματοποιείται τακτικά με έξοδα της ίδιας της Λέσχης συντήρηση των βιβλίων, λόγω της παλαιότητάς τους. Τα βιβλία φυλάσσονται σε αντιόξινα κουτιά σε συγκεκριμένη θερμοκρασία κάθε εποχή του χρόνου. Μετά από συνεννόηση του Δήμου Νάουσας με την Ευξείνου Λέσχη έχει συμφωνηθεί να της παραχωρηθεί το κτίριο Ματθαίου, ένα αρχιτεκτονικό κόσμημα της πόλης, το οποίο πρόκειται να ανακαινιστεί και να φυλάξει, μεταξύ άλλων, την Εθνική Βιβλιοθήκη σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο. Στόχος της Λέσχης είναι, εκτός από τη φιλοξενία των βιβλίων, να προστεθούν και ορισμένα κειμήλια, τα οποία αυτή τη στιγμή κατέχει το Μουσείο Μπενάκη και δεν αξιοποιούνται σε κάποια έκθεσή του. Ωστόσο, πρόκειται για

κειμήλια από επώνυμα πρόσωπα του προσφυγικού ελληνισμού και έτσι, φέρουν μεγάλη συναισθηματική αξία.

Αρχικά, τα περισσότερα από τα κειμήλια υπήρχαν ήδη στη Νάουσα, ενώ τον κύριο λόγο είχε η συγκροτηθείσα Επιτροπή Ανταλλαξίμων, η οποία διαμοίραζε τα υπάρχοντα κατά το δοκούν. Πολλά από τα καλύτερα κειμήλια, λόγω και της έλλειψης τεχνογνωσίας και της αδυναμίας προστασίας τους, παραχωρήθηκαν στο Μουσείο προς φύλαξη. Το Μουσείο απέκτησε με αυτόν τον τρόπο περίπου 80 κιβώτια, ενώ ορισμένα πήρε και το Βυζαντινό Μουσείο. Την εποχή που έγινε ο διαμοιρασμός ίσχυε το δικαίωμα της εκλογής. Πρόκειται για ένα πολύ παλιό δικαίωμα στον αρχαιολογικό νόμο, το οποίο το ελληνικό δημόσιο ασκούσε όποτε ήθελε να αποδώσει σε πολιτιστικούς φορείς αντικείμενα ιστορικής αξίας. Μετά από χρόνια, το Υπουργείο Πολιτισμού δεσμεύτηκε πως, όταν θα υπάρξει ο κατάλληλος χώρος, κάποια από τα κειμήλια θα επιστρέψουν στη Νάουσα. Με τη δημιουργία του νέου πολιτιστικού χώρου, η Λέσχη ελπίζει να αποκτήσει και νέους τόμους που αυτή τη στιγμή πιστεύει πως βρίσκονται σε ιδιωτικές συλλογές και έτσι θα εμπλουτίσει το περιεχόμενο της βιβλιοθήκης. Η Εύξεινος Λέσχη Νάουσας βρίσκεται σε επαφή με τον Σύλλογο Αργυρουπολιτών Επιχειρηματιών με έδρα την Κωνσταντινούπολη, τον Δήμαρχο Αργυρούπολης (Γκιουμούσχανε), καθώς έχουν πραγματοποιηθεί επισκέψεις και από τις δύο μεριές, ώστε να λάβουν πλήρη γνώση της διασωθείσας κληρονομιάς. Το βασικό αποτέλεσμα των επαφών των δύο μερών είναι ότι συμφωνήθηκε η αναστήλωση του Φροντιστηρίου της Αργυρούπολης με την αρχή να γίνεται τον προσεχή Απρίλιο. Την αναστήλωση θα καλύψει στο σύνολό της ο Δήμος Αργυρούπολης και ο Σύλλογος Αργυρουπολιτών Επιχειρηματιών. Η χρήση του χώρου θα είναι αυτή του πολιτισμικού κέντρου, ενώ θα προβάλλεται η ψηφιακή μορφή των βιβλίων της βιβλιοθήκης, με την επισήμανση ότι τα πρωτότυπα βρίσκονται στη Νάουσα. Συγχρόνως, θα υπάρχει η επιγραφή ότι εκεί βρισκόταν το Ελληνικό Φροντιστήριο της Αργυρούπολης.

Επειδή γεννάται ευλόγως το ερώτημα αν θα υπάρξει κίνδυνος να ζητηθούν τα εδώ κειμήλια για μεταφορά τους στον νέο φορέα που θα δημιουργηθεί στην Αργυρούπολη, η κείμενη εθνική νομοθεσία διασφαλίζει ότι τα κειμήλια δεν επιτρέπεται να εξαχθούν, αφού κάθε περίπτωση πρέπει να εξεταστεί από το Κ.Α.Σ.

για γνωμοδότηση. Επιπροσθέτως, παλαιύτα και αρχέτυπα δεν τίθενται σε καμία περίπτωση σε συζήτηση μεταφοράς, οπότε ο εδώ πολιτιστικός θησαυρός είναι διασφαλισμένος. Το ψηφιοποιημένο υλικό φέρει το υδατογράφημα της Ευξείνου Λέσχης, οπότε μπορεί να παραχωρήσει ελεύθερα την άδεια προβολής του. Το σίγουρο είναι ότι υπάρχει μια σημαντική επιτυχία σε αυτήν την προσπάθεια. Ο μελλοντικός επισκέπτης της Αργυρούπολης θα μαθαίνει για την ιστορία των κατοίκων της περιοχής, τη σημασία της Αργυρούπολης ως πνευματικό κέντρο, καθώς και την ιστορία της μεταφοράς των κειμηλίων στη Ελλάδα. Έτσι, ανοίγει ένα παράθυρο για την προβολή της ιστορίας της γενοκτονίας των Ποντίων και τη δυνατότητα γνώσης του τι συνέβη την εποχή εκείνη.

3.8 Η ενίσχυση της εκπαίδευσης από μέρους των Κοινοτήτων

Σύμφωνα με τον Καούρη (1999), στη Χαλδία ο θεσμός της κοινοτικής αυτοδιοίκησης αναπτύχθηκε σε σχέση με τα άλλα υπόδουλα μέρη, σε ζηλευτό βαθμό. Ευεργετικό στοιχείο για την ευδοκίμηση του θεσμού, στάθηκε η χαλαρή επαγρύπνηση του κατακτητή σ' εκείνη την περιοχή. Αυτό οφείλεται, ως ένα βαθμό, στη μεγάλη γεωγραφική απομόνωση της Χαλδίας, αλλά και στο γεγονός ότι η περιοχή είχε κηρυχθεί προνομιούχα, εξαιτίας των μεταλλείων της. Τέτοια δυνατότητα δεν είχαν τα άλλα υπόδουλα μέρη, τουλάχιστον τους δυο πρώτους αιώνες της ακμής του οθωμανικού κράτους. Η ισχυρή συγκεντρωτική εξουσία και η διοίκηση των περισσότερων επαρχιών με το τιμαριωτικό σύστημα, δεν άφηνε μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης πρωτοβουλιών και αύξησης της δύναμης των κοινοτήτων. Η Χαλδία στον τομέα της κοινοτικής αυτοδιοίκησης διέπρεψε. Απέκτησε πολύ ενωρίς όσα οι άλλες κοινότητες πολύ αργότερα. Ανέπτυξε τα κοινοτικά αξιώματα. Με τα κέρδη από τη μίσθωση των φόρων και από το εμπόριο που διεξήγαγαν, καθώς και από τις προσόδους των μεταλλείων, κατάφεραν να συγκεντρώσουν τέτοια δύναμη, ώστε να ασκούν αξιόλογη επιρροή στα επαρχιακά κρατικά όργανα. Και φυσικά μέσα στις δραστηριότητές τους η εκπαίδευση είχε πολύ μεγάλη θέση. Μέχρι το 1865 η

κοινοτική αυτοδιοίκηση στη Χαλδία, όσο και στις υπόλοιπες υπόδουλες περιοχές , αναπτύχθηκε χωρίς καμιά νομοθετική ρύθμιση. Από εκεί και ύστερα πήραν μια ενιαία μορφή. Διαμορφώθηκαν ωστόσο ελεύθερα και αναπτύχθηκαν με βάση τις τοπικές ιδιαιτερότητες , με συνέπεια να παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Το 1860, όπως είναι γνωστό , εκδόθηκαν οι Εθνικοί Κανονισμοί του Πατριαρχείου, που προέβλεπαν το σύστημα αυτοδιοίκησης του Έθνους από αντιπροσώπους του κλήρου και του λαού. Ο Κυριακίδης κατόρθωσε να εισαγάγει στις κοινότητες περισσότερο σύγχρονους Κοινοτικούς Κανονισμούς . Χωρίς να αφίσταται του πνεύματος και των γενικών διατάξεων των Εθνικών Κανονισμών του Πατριαρχείου , με τη συνεργασία και των συμπολιτών του και των κατοίκων της επαρχίας να φτιάξει Κοινοτικούς Κανονισμούς δικής του έμπνευσης , τους οποίους προσάρμοσε στην κοινωνική πραγματικότητα και στις ιδιαιτερότητες του τόπου. Με την τήρηση των Κοινοτικών Κανονισμών του Κυριακίδη , η κοινοτική αυτοδιοίκηση προόδευσε πολύ . Βασική πρόθεση του Κυριακίδη ήταν να πάρει η εκπαίδευση την πρώτη θέση στην κοινοτική μέριμνα, πράγμα που έγινε. Στη Χαλδία κατά τα μέσα του ΙΘ' αιώνα , ακόμα και η πιο μικρή κοινότητα , το χωριουδάκι που έδινε τη μάχη της επιβίωσης με ελάχιστους πόρους, ίδρυε και συντηρούσε σχολείο .Φιλοδοξία των κοινοτικών αρχόντων ήταν να εξασφαλίσουν με κάθε τρόπο τον πιο άξιο και ικανό δάσκαλο. Ο R. FITZHER μιλάει πολύ εγκωμιαστικά για το ρόλο που διαδραματίζουν οι κοινότητες το ΙΘ αιώνα: ". το δεύτερο στοιχείο , οι Έλληνες, κερδίζει στην Ανατολία όλο και μεγαλύτερη εξάπλωση... Η γλώσσα , που κάποτε είχαν παραμελήσει, τώρα καλλιεργείται με φροντίδα και από τις κοινότητες, γίνονται συχνά μεγάλες θυσίες για να μπορέσουν να διορίσουν διδάσκαλο για μια καλή διδασκαλία των παιδιών τους . Ενώ σε άλλα χωριά η παλιότερη γενιά ξέρει μόνο τουρκικά από την άλλη η νέα γενιά αποκτά τώρα εθνική γλώσσα.

3.9 Οι κοινοτικοί άρχοντες

Ήταν άτομα με ικανότητες , τιμότητα , φρόνηση και κάποια ηλικία , η κοινωνική προέλευση κι ο πλούτος έρχονται σε δεύτερη γραμμή . Στην εκλογή τους συμμετέχουν όλοι οι κάτοικοι. και το δικαίωμα τούτο των κατοίκων δεν

καταπατήθηκε ποτέ στη Χαλδία . Τα καθήκοντά τους τώρα είναι συγκεκριμένα και κατοχυρωμένα και όχι , όπως παλιότερα , γενιά , αόριστα και ακατοχύρωτα. Δεν είναι μόνο "το στρώσιμο των τεφτερινών, ο διορισμός του αγροφύλακα, του υδρονόμου και των εκκλησιαστικών επιτρόπων, Έχουν πολλές και σοβαρές φροντίδες , μεταξύ των οποίων την πρώτη θέση κατέχουν τα θέματα της εκπαίδευσης. Η κοινότητα είναι ντροπή να μείνει χωρίς σχολείο . Φροντίζουν λοιπόν για την ίδρυση , τη στέγαση, τη συντήρηση και την καλή λειτουργία του σχολείου τους , μέχρι και για την τακτική φοίτηση των μαθητών , Οι Σχολικοί τους Έφοροι και γι' αυτό φροντίζουν , και για την πρόδοό τους ακόμη . Οι κοινοτικοί άρχοντες έχουν τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο όχι μόνο για την πρόσληψη ή απόλυση του δασκάλου, αλλά και του παπά της ενορίας τον οποίο αποκλείουν ή απομακρύνουν. Στα καθήκοντα των κοινοτικών αρχόντων και στη διοίκηση των κοινοτήτων παρεμβαίνει , όχι σπάνια , και ο Πατριάρχης και οι κατά τόπους αρχιερείς . Η Χριστιανική Εκκλησία διατηρούσε πάντα την αρχηγία όλης της Χριστιανικής κοινότητας , Δεν έλειψαν ακόμη και συγκρούσεις μεταξύ αρχιερέων και κοινοτικών αρχόντων. Για την εκκλησιαστική περιφέρεια της Χαλδίας πάντως , δεν αναφέρονται ποτέ από κανέναν , απ' όσο γνωρίζουμε , τέτοιου είδους περιστατικά . Η συνεργασία τους ήταν αδιατάρακτη και η αγωνία τους κοινή , για το πώς θα ανταποκριθούν στις πολλές και μεγάλες ανάγκες του υπόδουλου λαού τους και κυρίως τις εκπαιδευτικές. Για να ιδρυθεί και να συντηρηθεί ένα σχολείο εκείνη την περίοδο, έπρεπε να αντιμετωπισθούν άμεσες ανάγκες εγκατάστασης και βοήθειας , οι οποίες δεν ήταν δυνατόν να ικανοποιηθούν στοιχειωδώς παρά μόνο από ένα συλλογικό σμα , που να έχει τις δυνατότητες αυτές. Κάποτε στους δυο πρώτους αιώνες της τουρκικής κατάκτησης το έργο αυτό προσπάθησε να το υπηρετήσει μόνη της η Εκκλησία . Τώρα στους δυο ύστερους αιώνες της τουρκικής κατάκτησης το έργο αυτό προσπαθούν να το υπηρετήσουν δύο συλλογικά σώματα συνεργαζόμενα, Κοινότητα και Εκκλησία . Γ' αυτό και το έργο τους υπήρξε θαυμαστό . Το φαινόμενο τούτο παρατηρήθηκε παντού , σε όλο τον υπόδουλο Ελληνισμό, αλλά με έμφαση στο χώρο της Χαλδίας , όπου και η κοινοτική της αυτοδιοίκησης είχε μακρά και επιτυχή παράδοση και όλοι ανεξαιρέτως οι αρχιερείς της ήταν θαυμαστές και υπηρέτες της παιδείας.

Συζήτηση

Η παιδεία στην Χαλδιά - Αργυρούπολη του Πόντου , φάνηκε πολύ ενδιαφέρουσα και είχε πολλά αξιοσημείωτα στοιχεία. Σημείο αναφοράς ήταν το Παρθεναγωγείο και το Φροντιστήριό της. Μπορούμε να κάνουμε μια σύγκριση στο τώρα με το τότε όσον αφορά την παιδεία, ώστε να αντιληφθούμε καλύτερα ορισμένα σημεία επάνω στην εκπαίδευση. Να διακρίνουμε την εξέλιξη της εκπαίδευσης και αν μη τι άλλο να νιώσουμε και τυχεροί που η παιδεία στην παρούσα φάση είναι ελεύθερη και δωρεάν. Επίσης μπορούμε να παρατηρήσουμε και την αρχή της εκπαίδευσης των γυναικών μέσα από το Παρθεναγωγείο. Οι γυναίκες πλέον μπορούσαν να μορφωθούν χάρη στη δημιουργία του Παρθεναγωγείου, και αυτό οφειλόταν στην εμβληματική φυσιογνωμία του Πόντου, τον Κυριακίδη -Παπαδόπουλο Γεώργιο. Επιπροσθέτως, πολύ σημαντική ενότητα είναι αυτή του ξεριζωμού των Ποντίων, καθώς όλοι έχουμε ακούσει κάποια στιγμή για αυτήν την μαύρη σελίδα που γράφτηκε και είναι ιδιαίτερος συγκινητική αδιαμφισβήτητα. Στον ξεριζωμό βεβαίως , είδαμε και την μεταφορά των βιβλίων από την Χαλδιά στην Νάουσα όπου και διαφυλάσσονται μέχρι και σήμερα όσα βιβλία σώθηκαν. Παρόλη την οικονομική και ηθική καταστροφή που έζησε ο ποντιακός κόσμος με το ξεριζωμα από την πατρίδα τους έπειτα από 2.700 χρόνια, ανταπεξήλθε αμέσως. Την επίδραση που είχαν οι Πόντιοι στην σημερινή εξέλιξη την δείχνει καθαρά ολόκληρος κατάλογος πολιτικών, ιεραρχών, επιστημόνων και άλλων ανθρώπων που έδειξαν τις πιο υπεράνθρωπες θυσίες. Οι Πόντιοι μαζί μ' όλους τους πρόσφυγες έφεραν μια πολιτική ησυχία στην Ελλάδα, τον πρώτο παράγοντα για μία ανόρθωση. Μέσα σε 30 χρόνια οι πρόσφυγες έγιναν οντότητα στην Ελλάδα. Επηρέασαν και οικονομικά , καθώς κύλισε η οικονομία της Ελλάδας , αλλά και πολιτιστικά , καθώς έφεραν νέα ήθη και έθιμα που είχαν από τον τόπο τους. Εν κατακλείδι χάρηκα πολύ που έκανα τη πτυχιακή επάνω στην παιδεία της Αργυρούπολης καθώς έμαθα πολλά μέσα από αυτήν.

Βιβλιογραφία

Αγτζίδης, Β.,(1997).*Η Ποντιακή Διασπορά στις Βορειοανατολικές Περιοχές του Εύξεινου Πόντου*. Θεσσαλονίκη: εκδ.Κυριακίδη,

Βεργέτη Μ.(1994).*Από τον Πόντο στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: εκδ.Κυριακίδη.

Ηλιάδου –Τάχου, Σ.,(2008).«*Παρθεναγωγεία και γυναίκες εκπαιδευτικοί στον Πόντο: αναλογία εκπαιδευτικών, εκπαιδευτική φιλοσοφία και εκπαιδευτική πρακτική*», Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα που αφορά την Παιδαγωγική της Ισότητας των Φύλων, σελ. 153-172.

Καούρης, Γ.,(1999).*Η Εκπαίδευση στην ευρύτερη περιοχή του Πόντου(1723-1923)*.Θεσσαλονίκη: εκδ.Κυριακίδη.

Σαμουηλίδης, Χ.,(1992). *Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού*. Θεσσαλονίκη :Γ΄ Εκδοση, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη.

Ταξίδης, Ε.,(2013). *Η Εκπαίδευση των Ελλήνων στον Πόντο*. Θεσσαλονίκη: εκδ.Κυριακίδη.

Τσακμακίδου-Κωτίδου, Π.,(2002). *Οι Γυναίκες της Σάντας του Πόντου*. Θεσσαλονίκη: εκδ.Κυριακίδη.

Φωτιάδης, Κ.,– Ηλιάδου Τάχου, Σ.,(2007). *Η Παιδεία στον Πόντο (1682-1922)*.Θεσσαλονίκη: εκδ.Κυριακίδης.